

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

3 juli 1968

53e jrg.

No. 2651

Versijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. C. Bos; L. H. Klaassen;
H. W. Lambers; P. J. Montagne; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

INHOUD

Gemiste kans	629
<i>Prof. Dr. H. W. J. Wijnholds:</i>	
Sterling en goud	630
<i>Prof. Dr. H. W. J. Bosman:</i>	
De nieuwe „sleutelvaluta”	632
Tweeërlei mening:	
Het wetsontwerp inzake de herziening van het enquêterecht, door Mr. R. Hoorens van Heijningen, Drs. G. J. van der Hoeven en Mr. M. de Leeuw	635
Ontwikkelingskroniek ..	638
Ingezonden stuk:	
Drs. P. J. Uitermark: Boekhandel en verticale prijsbinding, met een naschrift van Prof. Dr. W. J. van de Woestijne	642
Geld- en kapitaalmarkt	645

Gemiste kans

Wie zelf eens geschreven heeft, dat de wetenschapsman, i.c. de econoom „duidelijk moet laten uitkomen waar zijn objectieve analyse ophoudt en zijn politieke keuze begint”, moet zich wel lichtelijk tegen de haren ingestreken voelen wanneer hij leest: „Een economisch adviseur, die uiteraard invloed uitoefent op het vaststellen van doeleinden en op het kiezen van instrumenten van economische politiek, kan zich niet geheel losmaken van zijn persoonlijke voorkeuren ten aanzien van de allocatie der schaarse middelen en de vormgeving van de economische orde”. Deze uitspraak is te vinden als stelling nr. 1 bij het proefschrift van G. J. Leibbrandt, waarop de laatste vorige week aan de V.U. promoveerde. De titel van het proefschrift: *Economen in dienst van politici*¹⁾. Het programma ervan: het belichten van enkele typische facetten van de relatie tussen de wetenschappelijk georiënteerde econoom en de politicus aan de hand van (aldus de ondertitel:) enige ervaringen met de 'Council of Economic Advisers to the President' en het 'Joint Economic Committee of the United States Congress'. Titel en de geciteerde stelling van het proefschrift wekten onze nieuwsgierigheid; we mochten veronderstellen dat de relatie economen-politici eens grondig zou worden onderzocht, theoretisch en empirisch.

Het is, gezien het belang van het onderwerp, jammer dat Leibbrandt niet in zijn opzet is geslaagd. Het is meer de ondertitel dan de titel zelf welke wordt waargemaakt. Het is de schrijver namelijk aardig gelukt de bijzondere constitutionele relatie die in de Verenigde Staten bestaat tussen President, Congres en 'Administration' op een zelfs voor de allergrootste leek bevattelijke wijze uit de doeken te doen, waarbij speciale aandacht krijgt de rol die in dat systeem de beide in de ondertitel genoemde instituties vervullen. Wij hebben er in ieder geval wel wat uit geleerd, o.a. dat we, sprekend over de onvoldoende equipage van onze volksvertegenwoordigers qua stafbezetting en gesalarieerde adviseurs, nooit meer klakkeloos het Amerikaanse congres met zijn geweldige uitrusting aan persoonlijke en commissiestaven als voorbeeld mogen stellen. In het Amerikaanse systeem heeft namelijk uitsluitend het Congres het initiatief tot wetgeven, wat niet alleen betekent dat wetsvoorstellen door Congresleden *verdedigd*, maar voor een belangrijk deel ook zelf *ontworpen* moeten worden. Daar komt dan nog bij dat het Congres, zonder het risico van een regeringscrisis te lopen, onbepakt wetsontwerpen kan amenderen, waardoor het — veel meer dan bij ons de Kamers — geneigd is zich met *details* bezig te houden. Hetzelfde geldt voor de twee andere taken van het Congres: het voteren van gelden en het controleren van de Administratie. Dit alles verklaart de grote behoefte aan stafleden.

Toch kan men zich afvragen of een dergelijke puur-feitelijke en (de schrijver zegt het zelf herhaaldelijk) summier informatie niet verre blijft beneden de eisen die aan een proefschrift mogen worden gesteld. Nu hoeft voor ons echt niet iedere dissertatie een wonder van theoretische vernieuwing en van visie, een monument van wetenschappelijke inspiratie te zijn, maar een mager institutioneel-descriptief geschriftje als dit is toch wel het andere uiterste. En had de auteur nu maar niet zoveel pretenties gehad en verwachtingen gewekt, dan was het nog tot daaraan toe geweest; het resultaat valt nu echter dubbel tegen. Aan het belichten van „enige typische facetten van de relatie tussen de wetenschappelijk georiënteerde econoom en de politicus” komt naar onze smaak Leibbrandt niet toe,

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

¹⁾ Een uitgave van F. Bohn, Haarlem 1968, 160 blz., f. 16

MEDEDELING

Wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd heeft Prof. Dr. J. Tinbergen per 1 juli 1968 zijn functie van directeur van het Nederlandsch Economisch Instituut neergelegd, evenals zijn lidmaatschap van de Commissie van Redactie van dit weekblad. In beide functies is hij opgevolgd door Prof. Dr. H. C. Bos.

Prof. Dr. L. H. Klaassen is benoemd tot president-directeur van het N.E.I. Prof. Tinbergen blijft als adviseur aan het Instituut verbonden.

Directeuren N.E.I.

tenzij men de enkele opmerkingen over de visie van de achtereenvolgende voorzitters van de 'Council of Economic Advisers to the President' op de band tussen economische analyse en politieke adviezen, als zodanig zou willen beschouwen; maar daar is wel erg veel welwillendheid voor nodig. De veel verwachtingen wekkende titel van het boek is o.i. dan ook volledig onterecht; Leibbrandt is — het overkomt overigens menig promovendus — in de zee van feiten en waarnemingen tenondergegaan. De schrijver slaagt er nergens in daar boven uit te stijgen en iets meer verdieping aan zijn (n.b. nog door een Harkness Fellowship en een 'guestscholarship' aan de Brookings Institution geschaarde!) overzicht van de institutionele rol van economen in het Amerikaanse regeringssysteem te geven. Wat meer bescheidenheid in de titelkeuze van zijn proefschrift zou hem daarom zeker hebben gesierd.

Wie — zoals wij — met veel verwachting een avond (meer is echt niet nodig) uittrekt om dit boek te lezen, gaat zich al lezende op den duur afvragen wanneer die „typische facetten van de relatie... enz.” nu eens zullen worden uitgediept. Op blz. 118 denkt hij eindelijk „warm” te worden. Het op die pagina aanvangende laatste hoofdstuk draagt tot titel „Aard van het advies van economische adviseurs in dienst van politici”. Daarvan mag toch iets verwacht worden, nietwaar? Helaas komt Leibbrandt in dit nauwelijks twintig pagina's tellende laatste hoofdstuk niet verder dan tot wat algemene constatering over o.a. de onderschikking van doeleinden van economische politiek aan die van de politiek in het algemeen, dat het hem te ver zou voeren in te gaan op vraagstukken over het al dan niet objectieve resp. normatieve van de economische wetenschap (vond hij dat hij al ver genoeg ging?), en dat het voor de economisch adviseur zo moeilijk is subjectieve opvattingen over de meest gewenste orde uit te schakelen. Maar daar blijft het bij. Niet behandeld, laat staan beantwoord blijft de vraag of, onder erkenning van de moeilijkheid subjectieve opvattingen uit te schakelen, het toch misschien niet mogelijk zou zijn voor de econoom te komen tot het aangeven van alternatieven, het formuleren van politieke opties, elk met haar eigen economische repercussies. Dan zou hij niet eens zijn eigen subjectieve opvattingen behoeven uit te schakelen (dat is toch onmogelijk), maar wel zou hij aldus gedwongen worden duidelijker te laten uitkomen waar de analyse eindigt en zijn eigen subjectieve en dus politieke voorkeuren te beginnen. Daaraan gaat Leibbrandt geheel voorbij. Jammer, een gemiste kans!

dR

Sterling en goud

De huidige goudpolitiek, of — zo men wil — het ontbreken van een positieve goudpolitiek, wordt meestal in verband gebracht met de Verenigde Staten en de dollar. Logisch gezien is dit ook juist; sedert 1936 is de dollar de enige valuta die wettelijk aan een bepaalde gewichtshoeveelheid goud gekoppeld is. Het is thans echter niet de dollar, die het onderwerp van deze beschouwing uitmaakt, doch het pond sterling¹⁾. Over de oorzaken van de devaluatie van sterling in november 1967 en over de huidige moeilijke positie van het Britse ruilmiddel is reeds veel geschreven. Eén aspect is daarbij echter over het hoofd gezien. En dat zou niet zo erg zijn, ware het niet dat dit aspect voor de positie van het Britse betaalmiddel van zeer grote, wellicht beslissende, betekenis is.

Bij de beoordeling van sterling wordt vooral gelet op de betalingsbalans van het Verenigd Koninkrijk en de interne factoren, zoals prijs- en loonontwikkeling, die daarop grote invloed uitoefenen. Een verband met de goudprijs en de officiële positie van het gele metaal wordt niet gelegd. De redenering is klaarblijkelijk dat het Verenigd Koninkrijk niet de gouden standaard heeft en dat dus sterling niet direct door de status of de prijs van het goud wordt beïnvloed. Een zodanige redenering is echter kortzichtig.

Om dit aan te tonen is het nodig enige decennia terug te gaan. Sterling dankt zijn bestaan als reservevaluta niet alleen aan de positie van het Verenigd Koninkrijk in het internationale goederen- en dienstenverkeer, doch, speciaal na de tweede wereldoorlog, aan de Zuidafrikaanse goudproduktie en goudpolitiek, aangevuld door een systeem van deviezencontrole voor het sterlinggebied. Als regel werd de gehele Zuidafrikaanse goudproduktie naar Londen verscheept en overgedragen aan de Bank of England. Zuid-Afrika werd gecrediteerd in sterling. Wenste Zuid-Afrika goederen buiten het sterlinggebied te kopen, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, dan moest Zuid-Afrika in Londen vragen om dollars beschikbaar te stellen tegen betaling in sterling. De afgifte van dollars of andere harde valuta's was echter streng beperkt door een stelsel van deviezen- en invoercontroles, die in Zuid-Afrika en andere landen van het sterlingblok waren ingesteld in overleg met Engeland. Zo was het voor ingezetenen van de Unie (thans: Republiek) van Zuid-Afrika praktisch niet mogelijk om auto's in te voeren uit andere landen dan Engeland, ondanks het feit dat Zuid-Afrika meer dan genoeg goud produceerde om elders te kopen. Later is dit stelsel verzacht, doch praktisch de hele goudproduktie bleef naar Londen gaan. Men kan wel zeggen dat dit een van de belangrijkste pijlers is geweest waarop de internationale positie van sterling heeft gerust. Londense banken konden oliesheids uit het nabije Oosten volledige convertibiliteit (ook in goud) garanderen dankzij de gestadige stroom van nieuw geproduceerd goud uit Zuid-Afrika.

Dat sterling het zelfs onder deze omstandigheden niet kon bolwerken en in november van het vorige jaar moest devalueren is bekend. De devaluatie wordt meestal in de

eerste plaats geweten aan de innerlijke zwakte van de Britse economie. Dit is slechts ten dele juist. Gedurende de vijftien jaar vóór 1966 vertoonde de lopende rekening van de Britse betalingsbalans een regelmatig, zij het gering, overschot. De betalingsbalans als geheel was echter passief wegens buitenlandse investeringen, buitenlandse militaire verplichtingen, hulp en andere kapitaalbewegingen. De genoemde posten resulteerden in een geaccumuleerd betalingsbalanstekort van £ 2,5 à £ 3,0 mrd., een bedrag dat ongeveer gelijk was aan de totale Britse monetaire reserves. Vanaf het ogenblik dat ook de lopende rekening een tekort ging vertonen, werden de buitenlandse houders van sterling zenuwachtig. Dit temeer daar de Britse economie grote innerlijke zwakheden openbaarde. In 1967 waren de buitenlandse sterlingtegoeden opgelopen tot £ 5 mrd. (particuliere plus officiële vorderingen), waartegenover toen officiële goud- en dollarreserves van £ 1 mrd. stonden. Om het Verenigd Koninkrijk in deze omstandigheden bankroet te noemen zou onjuist zijn, omdat de buitenlandse investeringen de buitenlandse kortlopende verplichtingen vele malen overtreffen. Men heeft hier in dit opzicht dus een soortgelijke positie als met betrekking tot de Verenigde Staten. Er is echter het verschil dat de lopende rekening van de Amerikaanse betalingsbalans nog een gering overschot vertoont, terwijl het Britse saldo sedert 1966 behoorlijk nadelig is.

Keren wij thans terug tot de betekenis van het goud voor sterling. Indien Engeland zou kunnen rekenen op het leeuwedeel van de Zuidafrikaanse goudproduktie van ongeveer \$ 1 mrd., of \$ 2 mrd. indien de goudprijs zou worden verdubbeld en \$ 3 mrd. in geval van verdriedubbeling, dan zou de positie van sterling er heel wat rooskleuriger uitzien. Ook de dollar zou in geval van een goudprijsverhoging gered zijn, mits deze maatregel zou worden gevolgd door een begrotingsevenwicht. Maar zelfs indien de officiële goudprijs niet zou worden verhoogd, dan nog zou het Zuidafrikaanse goud van beslissende betekenis kunnen zijn voor de internationale positie van sterling. In dit opzicht echter hebben de vroegere leden van de goudpool (met uitzondering van Frankrijk) zich in een hoek gemanoeuvreerd en wel te Washington op 17 maart 1968. Daar hebben zij namelijk verklaard: „as the existing stock of monetary gold is sufficient in view of the prospective establishment of the facility for special drawing rights, they no longer feel it necessary to buy gold from the market”. In de Verenigde Staten wordt dit van officiële zijde aldus geïnterpreteerd dat de aanwezige landen geen

goud meer zullen (en mogen) aankopen, behalve van elkaar. Under Secretary of the Treasury, Frederick Deming, heeft verklaard dat het vorenstaande eigenlijk bedoeld is, doch dat de bewoordingen in de tekst ietwat ongelukkig gekozen zijn. Men kan zich voorstellen dat andere landen niet met deze enge interpretatie wensen mee te gaan en dat zij zich de mogelijkheid om nieuw geproduceerd goud aan te kopen wensen voor te behouden. Engeland zou wel eens een van die landen kunnen zijn, maar zij zal daar alleen niet voor willen uitkomen, gezien de voortdurende steun die dat land nodig heeft voor haar valuta. Het is niet onmogelijk dat de officiële mening van de Verenigde Staten in dit opzicht een wijziging zal ondergaan. Dit is ook geschied met betrekking tot de demonetisering ²⁾.

Eén ding is echter wel duidelijk, namelijk dat de Britse valuta, zonder de mogelijkheid om nieuw geproduceerd goud aan te kopen tegen sterling, haar internationale positie niet kan handhaven c.q. herwinnen, zelfs al zou de betalingsbalans binnen redelijk tijd in evenwicht worden gebracht. Met nieuw goud op een continue basis heeft zij een kleine kans, met nieuw goud tegen een verhoogde prijs heeft zij een redelijke kans.

De keus is tussen een verhoging van de goudprijs of een stelsel van toenemende deviezencontrole en handelsbelemmeringen. Zelfs met een stelsel van zwevende wisselkoersen (die ook door egalisatiefondsen binnen redelijke grenzen moeten worden gehouden) ontkomt men niet aan deze keus.

Het is interessant om tot slot te vermelden dat ook de tegenstand tegen een goudprijsverhoging hier in de Verenigde Staten allengs vermindert, althans in de kring der niet-officiële experts. De volgende bekende economen, bankiers en voormalige presidentiële adviseurs mogen als voorstanders van een verhoging worden genoemd: Samuelson, Friedman, Heilperin, Moore, Reiersen en Burns.

Prof. Dr. H. W. J. Wijnholds
(San Diego, Calif.)

¹⁾ Voor de dollar zij verwezen naar: „The dollar and the gold” van schrijver dezer in *Maandschrift Economie*, mei 1968.

²⁾ *The Wall Street Journal* van 4 april 1968 schreef in een officieel geïnspireerd artikel: „The Administration would select some form of demonetization of gold if another severe international crisis arises”. In de *Monthly Review* van de Federal Reserve Bank of New York van mei 1968 zegt de president van deze bank: „Cutting the dollar loose from gold would probably lead promptly to a chaotic system of floating rates. . . .”.

(I.M.)

 NV. SLAVENBURG'S BANK

De nieuwe „sleutelvaluta” *

Het nieuwe internationale betaalmiddel, waarnaar de laatste jaren zo ernstig is gezocht, zal binnen korte tijd zijn formele status verkrijgen. Of het ook van materiële betekenis zal worden is minder zeker, maar wel waarschijnlijk. In ieder geval zijn wij met de beslissing omtrent de speciale trekkingsrechten op een belangrijk punt in de ontwikkeling van de laatste jaren aangekomen; op welk punt het de moeite loont het thans bereikte resultaat nader te bezien.

Eigenlijk zijn de laatste beletselen voor het tot stand komen van het nieuwe reservemiddel in een snel tempo weggenomen. In augustus 1966 kwam het rapport-Emminger van de „plaatsvervangers” in de Groep van Tien tot stand ¹⁾. Daarna heeft deze Groep tezamen met de Executive Directors en de staf van het IMF verder gewerkt, hetgeen leidde tot unaniem aanvaarde voorstellen aan de Board of Governors van het IMF. Deze aanvaarding werd belichaamd in een resolutie van deze Board (Rio de Janeiro, september 1967), waarin aan de Executive Directors werd verzocht de „facility based on special drawing rights in the IMF” verder te ontwerpen op basis van een aantal reeds zeer concrete richtlijnen. Met slechts een kleine tijdsoverschrijding (en na vooroverleg in de Groep van Tien) is het resultaat van deze arbeid in april 1968 gereed gekomen. Het betreffende rapport bevat een volledig overzicht van de noodzakelijke amendementen op de Fondsstatuten met een uitvoerige toelichting ²⁾. Op dit rapport zal het hiernavolgende in hoofdzaak zijn gebaseerd, waarbij echter niet wordt ingegaan op voorgestelde wijzigingen in de Fondsstatuten, die los staan van de speciale trekkingsrechten ³⁾.

In het begin is gesteld dat het nieuwe reservemiddel er formeel wel zal komen. Aanneming van het geheel der wijzigingsvoorstellen is immers zeker. Daarna zal een land zich kunnen melden als participant in de „Special Drawing Account” (waartegenover het Fonds, zoals het tot dusver functioneerde, de „General Account” zal heten). Als een aantal leden dat 75% van de totale quota bezit, zich als deelnemer heeft aangemeld, treedt deze deelneming formeel in werking. Ook dit zal geen moeilijkheden opleveren. Maar dan moet er nog beslist worden of er een concrete toedeling van trekkingsrechten, m.a.w. activering, zal plaatsvinden. In deze laatste procedure speelt de Managing Director van het Fonds een belangrijke rol. Hij zal een voorstel terzake moeten doen, nadat hij zich ervan overtuigd heeft dat voor dit voorstel „broad support among participants” wordt gevonden. Het voorstel heeft dan de instemming nodig van de Executive Directors en wordt gedaan aan de Board of Governors, die met 85% (gewogen) meerderheid beslist.

Merkwaardig is dat de Managing Director een voorstel kan doen als hij meent, dat dit in overeenstemming is met enkele algemeen geformuleerde doeleinden („meet the

long-term global need, as and when it arises, to supplement existing reserve assets in such manner” enz.) doch dat voor de eerste beslissing nog speciale overwegingen noodzakelijk zijn, namelijk „a collective judgement that there is a global need to supplement reserves, and the attainment of a better balance of payments equilibrium, as well as the likelihood of a better working of the adjustment process in the future”. Deze vooral door Frankrijk gevraagde extra overwegingen zijn wel concreter dan de algemene, maar zij zijn uiteraard voor subjectieve oordelen vatbaar en geven daardoor geen doorslaggevende overwegingen of men al dan niet aan de toekenning der trekkingsrechten moet beginnen.

Een onaangenaam aspect van de procedure ligt in het feit, dat een deelnemend land (wiens „Governor” tegen een toedeling heeft gestemd) kan besluiten niet mee te doen (het beruchte „opting out”). In dat geval krijgt dat land geen trekkingsrechten en heeft ook geen verplichtingen. Eén land kan zich dat misschien veroorloven, maar indien twee of drie belangrijke staten zich aldus onthouden, zal het trekkingsrecht veel van zijn betekenis verliezen.

Het overheersende aspect van de „special drawing rights” is, dat ze onconditioneel en onmiddellijk bruikbaar zijn, zodat het Fonds hierbij dus, anders dan bij de tot dusver mogelijke transacties, niet het recht heeft een trekking vooraf aan enig criterium te toetsen.

DE SPECIALE TREKKINGSRECHTEN: EEN CIJFERVOORBEELD

Hoe moet men zich het gebruik van de speciale trekkingsrechten nu in concreto voorstellen? Stel dat Nederland

* Ik ben Dr. D. M. N. van Wensveen erkentelijk voor het doorlezen van dit artikel, dat daardoor vele verbeteringen heeft ondergaan.

¹⁾ Door mij besproken in *ESB* van 25 januari 1967 onder de titel „De moeilijke weg naar een nieuwe sleutelvaluta”. De studie van de Groep van Tien vóór het rapport-Emminger werd behandeld in „Naar een nieuwe sleutelvaluta?” (*ESB*, 27 oktober 1965).

²⁾ *Establishment of a facility based on special drawing rights in the IMF and modifications in the rules and practices of the Fund. A report by the Executive Directors to the Board of Governors proposing amendment of the articles of agreement. IMF, Washington D.C., april 1968.*

³⁾ Sommige wijzigingen hebben echter niet betrekking op de speciale trekkingsrechten, maar staan er toch niet geheel los van. Zo wordt de goudtranche, waarbinnen men volgens het beleid van het Fondsbestuur de facto automatisch mocht trekken, thans de jure automatisch. Daarbij wordt echter in de statuten vastgelegd, dat buiten de goudtranche geen de facto automatische kredietverlening meer kan plaatsvinden, dit in verband met het tot stand komen van de onconditionele speciale trekkingsrechten.

gedurende de eerste vijfjaarlijkse periode \$ 50 mln. per jaar krijgt toegewezen op grond van ons aandeel (2,5%) in de totale quota en bij een algehele toekenning van \$ 2 mrd. per jaar. Met een evenwichtige betalingsbalans zal er dan niets gebeuren. Bij een onevenwichtige behoeven de trekkingsrechten niet direct te worden aangesproken, gezien onze sterke goud- en deviezenpositie. Maar één van de bedoelingen van het nieuwe stelsel is om een harmonisch gebruik van de trekkingsrechten naast andere vormen van internationale reserves te bevorderen. Men zou zich dus kunnen voorstellen, dat Nederland bij een wat ruim betalingsbalanstekort iets van de trekkingsrechten gebruikt, stel bijv. \$ 20 mln. ⁴⁾ Het is niet de bedoeling het recht als zodanig in betaling te geven; het zal eerst moeten worden omgezet in convertibele valuta's; welke valuta men betreft zal met name door het IMF bepaald worden. Stel dat het Italië wordt, waarvan de valuta betrokken wordt, dan zal Nederland van Italië voor \$ 20 mln. aan lires krijgen. Het zou toevallig zijn als het betalingsbalanstekort van Nederland nu juist ten opzichte van Italië zou gelden, zodat te verwachten is dat wij de lires omzetten in dollars en daarna een deel van ons tekort afdekken. Nederland heeft dus in het kader van zijn betalingsbalanstekort trekkingsrechten ad \$ 20 mln. verloren. Italië heeft dollars verloren, maar pro tanto trekkingsrechten erbij gekregen, de wereld buiten Nederland en Italië heeft \$ 20 mln. dollar erbij gekregen dank zij het overschot ten opzichte van Nederland.

Een onmiddellijke verplichting tot herstel van onze positie is er niet; ten aanzien hiervan geldt alleen een regel voor de gehele vijfjaarlijkse periode. Als men, zoals in ons voorbeeld, ieder jaar aan Nederland \$ 50 mln. toekent, dan mag het netto gebruik in deze vijf jaar niet hoger zijn dan 70% van de totale gemiddelde netto cumulatieve toekenning, d.w.z. 70% van \$ 150 mln. (= het gemiddelde van de totale toekenningen; dus \$ 105 mln. Dr. van Wensveen heeft er op gewezen dat men wel volledig gebruik van de trekkingsrechten kan maken, doch dat men ervoor moet zorgen dat het gemiddelde bedrag per dag van de trekking, genomen over de periode van vijf jaar, de 70% niet overschrijdt ⁵⁾. In het volgende cijfervoorbeeld is er een netto trekking gedurende het eerste jaar van 40%. In het 2e jaar is de netto trekking, als er geen nieuwe trekkingsrechten plaatsvinden, ook weer \$ 20 mln., maar dat is nu 20% (nl. \$ 20/\$ 100 mln.). Ik meen dat men de betreffende bepalingen het beste aldus samenvat: men zal best eens op 80 of 100% kunnen komen; als het gemiddelde over de hele periode maar 70% is.

Voorts is van belang er op te wijzen, dat trekking op een staat in mindering komt van het gebruik van toegewezen trekkingsrechten door die staat. Indien andere landen de valuta van een land onvoldoende betrekken om dit laatste land in staat te stellen aan de 70%-verplichting te voldoen, verkoopt de General Account van het Fonds trekkingsrechten aan het reconstitutieplichtige land.

Een verdere uitwerking van het reeds gegeven cijfervoorbeeld geeft de tabel. Daarbij is gemakshalve aangenomen, dat niet alleen de toekenningen van trekkingsrechten, maar ook het gebruik ervan telkens plaatsvinden op de eerste van elke periode. Op deze wijze kan het gemiddelde per jaar worden berekend, terwijl het in feite om het daggemiddelde gaat.

Zoals gezegd zal ook de Special Drawing Account, evenals het Fonds tot dusverre, werken op basis van „currencies to be drawn”. Het zal daarbij het Fondsbestuur zijn dat de valuta's die kunnen worden betrokken aanwijst. Weliswaar wordt het niet uitgesloten dat ook twee landen rechtstreeks een transactie sluiten, maar de ge-

I	II	III	IV	V	VI
jaar-periode	totaal toegekend	trekkingen door het land	trekkingen op het land	netto trekkingen door het land (III-IV)	V in % van II
1	50	20	—	20	40
2	100	20	—	20	20
3	150	50	20	30	20
4	200	50	30	20	10
5	250	250	50	200	80
Werkelijk gemiddelde					34
Toelaatbaar gemiddelde					70

wijzigde Fondsstatuten sommen in dit opzicht slechts een aantal mogelijke transacties op, uit welke lijst het Fonds er een of meer kan aanwijzen. De lijst is overigens vatbaar voor uitbreiding als een meerderheid van 85% van de Governors daarvoor gevonden wordt.

In ieder geval is er dus een belangrijke leiding van het Fonds bij het trekken van valuta's. Hierbij heeft het Fonds een aantal, overigens voor de hand liggende normen in het oog te houden. De hoogste prioriteit hierbij genieten de valuta's van landen, die aan reconstitutie toe zijn (zo'n land kan daar immers zelf niet veel aan doen) en van landen, die hun trekkingsrechten in tegenstelling tot de voorschriften hebben gebruikt om de samenstelling van hun goud- en deviezenreserve te veranderen. Dan worden meer in het algemeen die landen voor trekking aangewezen, waarvan de goud- en deviezenreserve en de betalingsbalanspositie voldoende sterk zijn (met enige voorkeur voor het eerste van de beide criteria). Bovendien moet er nog rekening mee worden gehouden dat het bezit aan speciale trekkingsrechten in de loop der tijd evenwichtig blijft. In dit opzicht zal voor de eerste basisperiode als leidraad gelden, dat men zal streven naar een zekere gelijkheid van de verhouding tussen enerzijds het bezit aan trekkingsrechten boven de toekenning daarvan en anderzijds de officiële goud- en deviezenreserves.

In grote lijnen doen deze regels denken aan het beleid van het Fonds bij de tot dusver gebruikelijke trekkingsrechten, nadat de dollar zijn alleenheerschappij van de eerste na-oorlogse jaren had moeten prijsgeven ⁶⁾. Specifiek voor de Special Drawing Account is echter dat geen deelnemer meer aan trekkingsrechten behoeft te accepteren dan twee maal het bedrag van zijn toebedeling. Hij is dus nimmer gedwongen op een bepaald ogenblik meer te bezitten dan drie maal het bedrag dat hem op dat moment was toebedeeld (intussen kan hij vrijwillig meer accepteren). Ook met deze omstandigheid moet het Fonds dus rekening houden bij de politiek terzake van de te betrekken valuta's. Naar ik meen zijn de voornaamste trekken van het stelsel hiermee aangeduid. Uiteraard zijn nog tal van regelingen uitgewerkt, zoals bijv. voor de annulering van trekkingsrechten, maar voor de praktische toepassing lijkt dat minder belangrijk.

⁴⁾ Het gebruik van het recht is onconditioneel, doch het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat men het gebruikt om de samenstelling van de internationale reserves van een land te verbeteren.

⁵⁾ D.M.N. van Wensveen: „Het plan voor een nieuw trekkingsrecht op het I.M.F.”, *Bank- en Effectenbedrijf*, december 1967, blz. 6.

⁶⁾ Dit beleid wordt in het kort uiteengezet door J. Marcus Fleming: *The IMF its form and functions*, IMF, Washington D.C., 1964, blz. 42-44.

Wel komt principiële betekenis toe aan de wijze, waarop de beslissingen tot stand komen. De stemmenmeerderheid op basis van de bij het IMF gebruikelijke weging, die voor de voornaamste beslissingen van de Board of Governors nodig is, is 85%, welk percentage nu trouwens ook gaat gelden voor de belangrijkste besluiten in de General Account. Tot dusver gold hier een percentage van 80, waardoor alleen de Verenigde Staten een veto hadden. Thans zal ook de EEG, als eenheid optredend, dit veto kunnen uitoefenen. Als echter slechts een der EEG-landen (afgezien van Luxemburg) anders stemt dan de andere, wordt de ruim 15% die nodig is voor het veto niet bereikt.

Bij het nagaan van de stemverhoudingen binnen het Fonds blijkt dat de ontwikkelingslanden (Zuid-Amerika daaronder begrepen) met elkaar op ongeveer 30% komen en gezamenlijk dus eventueel ook een veto zouden kunnen uitoefenen. Uiteraard zullen op dit moment de ontwikkelingslanden voorstander zijn van een uitbreiding der wereldvalutavoorraad, omdat zij hierin ook een uitbreiding van hun bestedingsmogelijkheden zien, doch bij een verdere ontwikkeling van het stelsel kunnen er ten aanzien van bepaalde aspecten wel eens tegenstellingen optreden, waarvoor het veto der gezamenlijke ontwikkelingslanden niet zonder betekenis zou kunnen zijn.

De toedeling der speciale trekkingsrechten vindt plaats op basis van de bestaande quotumverdeling binnen het Fonds. Het is merkwaardig dat ten aanzien van dit punt geen kritiek is geuit. De quotumverdeling berust oorspronkelijk op een ingewikkelde formule, die tijdens de onderhandelingen voor de Conferentie van Bretton-Woods door de Amerikanen werd voorgesteld, doch waarvan de achtergrond en de ratio niet meer kunnen worden achterhaald ⁷⁾. Nationaal inkomen, goud- en dollarreserve, import, export, maximumvariatie in de export spelen er een rol in. Gedurende de laatste jaren zijn, afgezien van algemene quotumverhogingen, nog speciale verhogingen overeengekomen, enerzijds voor landen, waarvan de valuta veel betrokken werd, anderzijds van landen met een gering quotum. Het doel waarvoor de quotumverdeling moet dienen wordt nu anders dan onder het traditionele Fonds: bij het laatste gaat het om het inbrengen van goud en valuta en om de kredietfaciliteit, bij de speciale trekkingsrechten verkrijgt men een onconditioneel recht op andere valuta's, waartegenover men de eigen valuta beschikbaar moet houden voor trekkingen door anderen.

Het geheel van de trekkingsrechten dient om de groei van de wereldbehoefte aan internationale liquiditeiten bij te houden, doch dat betekent niet dat ze onbenut moeten blijven. Zouden ze echter door de ontwikkelingslanden alleen worden gebruikt om er extra investeringsgoederen mee te kopen in de industriële landen, dan voidoën ze niet aan hun bestemming. Zij behoren met andere woorden wel voor tijdelijke betalingsbalanstekorten te worden gebruikt, maar niet voor fundamentele. Een bevordering van de uitrusting, en daarmee van het inkomenspeil, van de ontwikkelingslanden kan alleen maar plaatsvinden op basis van overdrachten en kapitaalexport door de ontwikkelde wereld, niet op basis van een extra ruime quotumtoedeling in het Fonds aan de ontwikkelingslanden. Of de bestaande quotumverdeling intussen ook voor dit nieuwe doel geschikt is, kan het beste aan de hand van de ervaring worden beoordeeld.

Wat kan nu het voorlopig oordeel zijn? Bezie men de voorgeschiedenis en de grote meningsverschillen die in de afgelopen jaren ook binnen de Groep van Tien zijn opgetreden, dan kan men met het bereikte resultaat ongetwijfeld tevreden zijn: bij algehele medewerking worden de wereldvalutareerves met een nieuw reservemiddel versterkt, dat dan weliswaar niet een echte valuta in de vorm van een banktegoed is, maar dat door het onconditionele karakter van het trekkingsrecht toch dicht daarbij komt. De vorm alleen behoeft geen enkel beletsel voor een belangrijke plaats in het internationale monetaire stelsel te zijn en evenmin behoeft de eis van een maximale benutting van 70% een praktische moeilijkheid op te leveren juist omdat deze eis voor een ruime periode van vijf jaar gemiddeld geldt. Een herziening van de reconstitutieregels wordt voor latere perioden bovendien uitdrukkelijk open gelaten.

Een werkelijk zwakke plek is eigenlijk alleen de ruime mogelijkheid, die is open gelaten om niet mee te doen. Niet alleen is een IMF-lid niet verplicht zich als deelnemer aan de Special Drawing Account op te geven, maar als een deelnemer tegen een concrete toedeling is, kan hij zich hieraan onttrekken. Als voor de concrete toedeling toch al een 85% meerderheid van de gewogen stemmen nodig is, dan is de „opting out” eigenlijk een element, dat teveel een concessie inhoudt aan de nationale soevereiniteit der staten en het ontbreken van een internationale rechtsorde illustreert.

Anderzijds ben ik bijzonder verheugd dat het stelsel zijn beslag heeft gekregen in het kader van het IMF. Daarmee wordt de lijn van toenemend gezag van dit lichaam op de monetaire zaken van de wereld doorgetrokken. Vergeleken met de eerste onderhandelingen ten aanzien van deze materie, waarbij nog veel gedacht werd aan een aparte rol voor een eventueel wat uitgebreide „Groep van Tien”, is hier grote vooruitgang geboekt ⁸⁾.

Geen enkele groep van landen wordt afzonderlijk behandeld, al wordt bij de eis van de meerderheid van 85% voor de belangrijkste beslissingen wel steeds gedacht aan het daaruit voortvloeiende veto van de EEG als deze als een geheel optreedt.

Het is duidelijk dat het thans gereed gekomen stelsel niet met één slag alle internationale monetaire moeilijkheden zal oplossen. Zonder vermindering van de betalingsbalanstekorten van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zal de onrust blijven. Maar als het tot deze vermindering wel zou komen dan biedt het stelsel een voorlopig nog bescheiden alternatief voor de beide thans gebruikelijke sleutelvaluta's, terwijl het tevens kan voorzien in de toename van de wereldbehoefte aan internationale liquiditeiten. Zowel dus kwalitatief als kwantitatief kunnen de speciale trekkingsrechten van betekenis zijn en als ze er eenmaal zijn is het waarschijnlijk en in elk geval te hopen, dat hun rol geleidelijk belangrijker zal worden.

Prof. Dr. H. W. J. Bosman

⁷⁾ R. Kroc: *The financial structure of the Fund*, Washington D.C., 2e druk 1967, blz. 1.

⁸⁾ Vgl. de opmerkingen hierover van J. J. Polak: „IMF:en Wereldbank als internationale organisaties”, *ESB*, 10 april 1968, blz. 351.

Was vorige week het wetsontwerp m.b.t. de jaarrekening van ondernemingen het onderwerp van deze rubriek, ditmaal wordt het vrijwel tegelijkertijd ingediende wetsontwerp inzake de herziening van het enquêterecht aan de orde gesteld. Dezelfde auteurs als vorige week geven er hun commentaar op.

Enkele kanttekeningen

Veel belangrijke tegenstellingen hebben zich bij de behandeling in de SER van de voorstellen van de Commissie-Verdam over het enquêterecht niet voorgedaan. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat deze voorstellen niet van grote betekenis zijn. Het tegendeel is echter het geval.

In het geheel van de voorstellen van de Commissie-Verdam neemt het enquêterecht een belangrijke plaats in. De Commissie-Verdam heeft haar voorstellen toegespitst op invoering, c.q. uitbreiding van een aantal waarborgen als tegenwicht tegen de noodzakelijk grote zelfstandigheid, waarover het bestuur voor de vervulling van zijn taak moet kunnen beschikken. Deze waarborgen zijn gericht op openheid (jaarrekening, ondernemingsraad e.d.) en op bestrijding van misstanden. Als uitgangspunt voor dit laatste koos zij het enquêterecht, dat zij voorstelde ingrijpend te wijzigen om het voor het beoogde doel geschikt te maken. De wijzigingen hadden met name een verruiming ten doel en het invoeren van sancties.

In de eerste plaats werd voorgesteld het werkingsgebied aanzienlijk te verruimen. Onder de huidige wet valt alleen de open NV onder het enquêterecht. In de toekomst zullen alle NV's, dus ook de besloten NV, alsmede de coöperatieve vereniging onder het bereik van het enquêterecht vallen. Gezien de omstandigheid dat het aantal open NV's vermoedelijk nog geen 10% van het totale aantal NV's uitmaakt, betekent dit een belangrijke uitbreiding. In de tweede plaats werd voorgesteld de mogelijkheid tot het aanvragen van een enquête te verruimen. Thans berust deze mogelijkheid (vrijwel) uitsluitend bij aandeelhouders, die dan nog tenminste 20% van het geplaatste kapitaal moeten vertegenwoordigen. Voorgesteld werd deze drempel van 20% te halveren, tevens een plafond van nominaal f. 500.000 in te stellen met het oog op de grote NV's, en certificaathouders met aandeelhouders gelijk te stellen.

Belangrijker nog was het voorstel de mogelijkheid tot het aanvragen van een enquête, behalve aan de aandeelhouders ook toe te kennen aan de vakcentrales en aan de procureur-generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam. De toekenning van de bevoegdheid aan vakcentrales betekent een belangrijk novum. In het inmiddels ingediende wetsontwerp is dit evenals de bovengenoemde voorstellen overgenomen. Het optreden van vakcentrales is daarbij afhankelijk gesteld van het initiatief van een (niet noodzakelijk bij de vakcentrales aangesloten) vakbond die leden heeft onder de arbeiders van de NV. Voorts moet de ondernemingsraad in de gelegenheid zijn geweest zich over een enquêteverzoek uit te spreken.

In de derde plaats werd voorgesteld het enquêterecht te completeren door een aantal sancties. In de SER bestond verdeeldheid van opvatting ten aanzien van aanvulling van de voorzieningen. De voorzieningen die in het wetsontwerp zijn overgenomen zijn de volgende:

a. schorsing of vernietiging van een besluit van de bestuur-

- ders, van commissarissen, van de vergadering van aandeelhouders of van enig ander orgaan der vennootschap;
- b. schorsing of ontslag van een of meer bestuurders of commissarissen;
- c. tijdelijke aanstelling van een of meer bestuurders of commissarissen;
- d. tijdelijke voorziening tot afwijking van de akte van oprichting;
- e. ontbinding van de vennootschap.

De procedure

Belangrijker nog dan deze ingrijpende wijzigingen is de vraag hoe de procedure is geregeld. Hierbij staan grote belangen op het spel gezien alleen al het feit dat reeds het aanvragen van een enquête, zelfs indien ongefundeerd, de onderneming in opspraak kan brengen. Ook misbruik van enquêterecht kan zich voordoen. Volstaan zij met enkele korte opmerkingen. Het wetsontwerp schrijft voor, op straffe van niet-ontvankelijkheid, dat de bezwaren tegen het beleid schriftelijk kenbaar worden gemaakt aan de onderneming en dat de onderneming een redelijke termijn moet hebben om de bezwaren te onderzoeken en maatregelen te nemen. De behandeling van een verzoek geschiedt in raadkamer; de NV wordt daarvoor opgeroepen. Voor toewijziging van het verzoek tot instelling van een enquête is nodig, dat blijkt dat er gegronde redenen zijn om aan een juist beleid te twijfelen. Wordt het verzoek toegewezen dan volgt benoeming van een of meer personen, die het beleid en de gang van zaken geheel of gedeeltelijk onderzoeken en schriftelijk verslag uitbrengen. Indien uit het verslag van wanbeleid is gebleken, d.w.z. dat het beleid in zeer ernstige mate tekort is geschoten, dan kan de ondernemingskamer desverzocht een of meer voorzieningen toepassen.

In de SER bestond verdeeldheid over de vraag of de voorzieningen die de Commissie-Verdam had voorgesteld zouden moeten worden aangevuld. Enerzijds werd aange-

(I.M.)

onroerend goed

- beheer
- beoordeling van bouwplannen
- controle op uitvoering
- advies bij koop en bouw

**MAATSCHAPPIJ VOOR
KAPITAALSGOEDEREN N.V.**

Keizersgracht 634-Amsterdam-C. Telefoon 020-237133

voerd dat dit nodig was omdat de ondernemingskamer voor de keuze kon komen te staan hetzij geen voorziening te treffen, hetzij een te zware voorziening. Bepleit werd de ondernemingskamer ook de bevoegdheid te geven de vennootschap een nadere regeling op te leggen met inachtneming van de beschikking van de ondernemingskamer. Anderzijds werden hiertegen ernstige bezwaren aangevoerd: de rechter zou daardoor gaan zitten op de stoel van de ondernemer en bovendien in de verleiding worden gebracht zulk een voorziening ook op te leggen terwijl van geen werkelijk wanbeleid sprake is.

Het wetsontwerp bevat op dit punt een elegant compromis: de ondernemingskamer kan haar beslissing aanhouden als de NV zelf het nemen van concreet omschreven maatregelen aankondigt. De rechter is hiertoe echter niet verplicht, met name niet als hij het aanbod niet serieus of onvoldoende acht. Daarbij kan hij mede de reactie van de verzoeker peilen. De sanctie op het geheel is dat de rechter het aanbod passeert en een van de voorzieningen toepast. Overigens is in het wetsontwerp tegemoetgekomen aan de behoeften aan geheimhoudingsplicht. Alles tezamen genomen lijkt de procedure redelijke waarborgen in te houden voor alle betrokken partijen.

Concluderend mag worden gesteld dat de herziening van het enquêterecht belangrijke wijzigingen brengt. Voor het bereiken van het beoogde doel is de constructie zeker niet ontoereikend gemaakt. Reeds in de SER bestond over de grote lijnen i.h.a. overeenstemming; het wetsontwerp lijkt de kans op algehele instemming te hebben vergroot. Veel hangt verder af van de praktijk, maar werkelijke toepassing van de toekomstige wet tot in het stadium van de voorzieningen toe zal vermoedelijk tot de hoge uitzonderingen behoren.

Mr. R. Hoorens van Heijningen

(De schrijver is medewerker van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen. Red.)

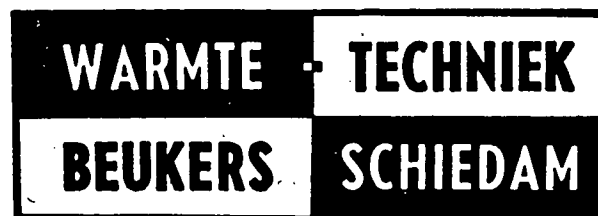
Twee nieuwe elementen

Het wetsontwerp over de herziening van het enquêterecht bevat vanuit werknemersstandpunt bezien twee belangrijke nieuwe elementen. Allereerst het feit dat de bevoegdheid tot het verzoeken van een enquête is uitgebreid juist met het oog op de belangen van de werknemers. In de tweede plaats is het een wezenlijke verbetering dat de ondernemingskamer — de competente rechterlijke instantie — bepaalde verstrekkende voorzieningen kan treffen om zo nodig een einde te maken aan het gevoerde wanbeleid en de gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.

De werking van het enquêterecht wordt in het wetsontwerp eveneens uitgestrekt tot de besloten NV's. Terecht wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt dat de gevallen, waarin de laatste tijd twijfel rees aan een juist beleid, goeddeels besloten vennootschappen betreffen. Ook voor de coöperatie-vereniging wordt dit enquêterecht voorgesteld.

Wie kan-enquête vragen?

In navolging van het SER-advies wordt het recht om een verzoekschrift tot een enquête in te dienen, in handen

(I.M.)

gelegd van de erkende centrale organisaties van werknemers. Hoewel toekenning van deze bevoegdheid rechtstreeks aan de vakorganisaties, betrokken bij de NV, zeer wel verdedigbaar is, kan men vrede hebben met de overweging dat zodoende een extra waarborg tegen een overhaaste aanvraag tot een enquête wordt geschapen. De vakbond wordt trouwens in het wetsontwerp nadrukkelijk ingeschakeld: alleen op initiatief van een vakbond kan een centrale een verzoekschrift tot een enquête indienen.

Deze voorkeur voor een vakcentrale boven een vakbond heeft tot gevolg dat ook de, niet bij een vakcentrale aangesloten organisatie, het recht om zelf een enquête aan te vragen mist. Naast de mogelijkheid voor een niet-aangesloten bond zich terzake tot een vakcentrale te richten — om psychologische redenen minder aantrekkelijk — kan deze bond nog een andere weg bewandelen. Zowel in het SER-advies als in het wetsontwerp immers is eveneens aan de procureur-generaal bij het gerechtshof te Amsterdam de bevoegdheid gegeven om een enquête te vragen. Door een verzoek tot deze functionaris te richten kan een dergelijke bond de instelling van een enquête bereiken. In het wetsontwerp is echter toegevoegd dat de vordering van de procureur-generaal (alleen) kan worden ingesteld om redenen van openbaar belang. In de Memorie van Toelichting wordt dit nog eens onderstreept door de opmerking dat de procureur-generaal niet optreedt om zuiver particuliere belangen te dienen. Dit blokkeert voor een niet-aangesloten organisatie in aanzienlijke mate deze procedure. Het is dan ook een zekere tegenstrijdigheid, wanneer in de Memorie van Toelichting verder staat te lezen dat de niet-aangesloten organisatie kan trachten de procureur-generaal voor haar inzichten te winnen. Een verbetering van het wetsontwerp op dit punt komt ons gewenst voor en wel in die zin dat naast een vordering om redenen van openbaar belang ook een vordering van de procureur-generaal op verzoek van belanghebbenden wordt toegelaten.

Rol van de ondernemingsraad

Wil een vakcentrale in haar verzoek ontvankelijk zijn, dan dient de initiatiefnemende vakorganisatie eerst haar bezwaren bij het bestuur en de commissarissen van de NV te hebben kenbaar gemaakt. Voorts moet nadien een zodanige termijn zijn verstreken dat de vennootschap redelijkerwijze de gelegenheid heeft gehad deze bezwaren te onderzoeken en naar aanleiding daarvan maatregelen te nemen. Deze procedure-regels spreken voor zichzelf.

Een ander voorschrift luidt, dat de centrale van te voren de ondernemingsraad in de gelegenheid moet hebben gesteld zijn zienswijze te geven. Waarom de ondernemings-

raad? Natuurlijk moeten de meest rechtstreeks betrokkenen, de werknemers, hun mening kunnen geven. Het valt echter niet in te zien waarom ook de voorzitter van de raad, een lid van de directie, daarbij een rol heeft te vervullen. Het bestuur heeft al gelegenheid gehad zijn mening over de bezwaren van de vakbond te geven. Belangrijker is nog dat de aanwezigheid van de voorzitter de werknemers kan weerhouden hun bezwaren duidelijk en volledig uiteen te zetten. Men stuit hier weer op een van de bezwaren tegen de tweeslachtige samenstelling van de ondernemingsraad. De voorgeschreven raadpleging moet o.i. dan ook beperkt worden tot de gekozen leden van de ondernemingsraad. Dit sluit geheel aan bij de vele stemmen, die bepleiten het onderling beraad van de werknemersleden van de ondernemingsraad — buiten aanwezigheid van de voorzitter — door institutionalisering duidelijker gestalte te geven.

Ook op een ander punt zouden de werknemers-leden meer bij de enquête betrokken kunnen worden. Het ontwerp legt aan verzoekers het verbod op mededeling aan derden te doen uit het verslag van de uitkomst van de enquête, tenzij met *toestemming* van de voorzitter van de ondernemingskamer. Dit verbod geldt niet voor een vakcentrale ten aanzien van de vakbond die haar om de instelling van een enquête heeft gevraagd. Deze laatste verruiming zou eveneens voor de werknemersleden van de ondernemingsraad moeten gelden, waarbij ook aan hen de geheimhoudingsplicht wordt opgelegd.

Sancties bij wanbeleid

Indien uit het verslag van de enquête wanbeleid is gebleken, kan de ondernemingskamer, onder meer op aanvraag van de oorspronkelijke verzoeker, een aantal maatregelen al dan niet in combinatie treffen (de voorzieningen a. t/m e., door de heer Hoorens van Heijningen reeds opgesomd. *Red.*).

Het is duidelijk dat, behalve de maatregel onder a. genoemd, deze voorzieningen er niet op gericht zijn de gevolgen van het gevoerde wanbeleid weg te nemen, maar om voortzetting daarvan en eventuele herhaling te voorkomen. Het effect van deze maatregelen kan zeer ingrijpend zijn en daarom mag een zekere preventieve werking worden verwacht.

Niettemin vertonen deze sancties een ernstige lacune. De minst ingrijpende voorziening, de vernietiging, kan immers zeker niet onder alle omstandigheden uitkomst bieden. Het is zeer wel denkbaar dat een besluit reeds ten uitvoer is gelegd en vernietiging grote schade aan de vennootschap zou berokkenen. Ook is mogelijk dat vernietiging met het oog op rechten, die derden inmiddels aan de uitvoering van het besluit ontleen, niet meer in aanmerking komt. Daarbij komt tenslotte nog dat degenen, van wie de

belangen door het wanbeleid zijn geschaad, lang niet altijd bij vernietiging van een besluit zijn gebaat. De conclusie is dat in de boven bedoelde gevallen de ondernemingskamer — ook al is van wanbeleid gebleken — niet de beschikking heeft over een aan de omstandigheden aangepaste, doeltreffende maatregel.

De SER heeft in zijn advies dat bezwaar onderkend. Daarom stelde de Raad voor nieuwe bepalingen toe te voegen, die inhouden dat de ondernemingskamer vernietiging van een besluit achterwege kan laten. In dat geval kan de kamer bepalen dat de vennootschap met betrekking tot de gevolgen van het besluit een nadere regeling dient te treffen, met inachtneming van haar beschikking, eventueel met de vaststelling van een tijds-limiet en onder verbeuring van een dwangsom als de vennootschap niet aan haar bevel voldoet. Indien de vennootschap het haar gegeven bevel niet op een redelijke wijze ten uitvoer brengt zou de ondernemingskamer alsnog onder meer op verzoek van de verzoeker kunnen overgaan tot toepassing van een of meer der eerder genoemde voorzieningen.

Een minderheid uit de Raad had daartegen bedenkingen, vooral omdat h.i. zodoende de rechter op de stoel van de ondernemer zou gaan zitten. Haar suggestie was dat de ondernemingskamer, alvorens een beslissing over een eventuele voorziening te nemen, de vennootschap in de gelegenheid zal stellen een besluit of een gedeelte daarvan te wijzigen of de gevolgen daarvan nader te regelen.

In de Memorie van Toelichting zegt de minister voor beide zienswijzen begrip te hebben en derhalve aan een tussenoplossing de voorkeur te geven. Deze ziet hij daarin gelegen dat de ondernemingskamer haar beslissing kan aanhouden, indien de vennootschap op zich neemt bepaalde maatregelen te nemen, die het wanbeleid opheffen of de gevolgen daarvan zoveel mogelijk ongedaan maken.

Naar onze mening is dit allerminst een compromis, maar neemt de minister in deze het standpunt van de minderheid over. Dientengevolge wordt aan de ondernemingskamer slechts een zeer lijdelijke rol toebedeeld. En wat niet minder belangrijk is, het krachtige pressiemiddel van een dwangsom, waarin het meerderheidsvoorstel van de SER voorzag, is komen te vervallen. Onze sterkste kritiek op dit wetsontwerp is dan ook dat de minister zonder voldoende argumentatie het advies van de SER op dit belangrijke punt niet heeft gevolgd.

Drs. G. J. van der Hoeven
Mr. M. de Leeuw

(De auteurs zijn economisch medewerker van het Wetenschappelijk en Scholingsinstituut van het NVV, resp. juridisch medewerker van het NVV. Red.)

(I.M.)

I. RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE MULTILATERALE ONTWIKKELINGS-SAMENWERKING

UNCTAD-II

Sedert het verschijnen van de vorige ontwikkelingskroniek, de tweede in de reeks (*ESB* van 3 januari jl.), is een half jaar verlopen. Deze periode stond vooral in het teken van de Tweede Wereldhandelsconferentie die gedurende februari en maart in New Delhi werd gehouden. Vele commentaren zijn er aan gewijd, ook in *ESB*, en verwacht mag worden dat iedere geïnteresseerde lezer op de hoogte is van hetgeen al dan niet tot stand is gebracht. Daarom zullen we in deze kroniek volstaan met het vermelden van de belangrijkste resultaten van de conferentie.

1. Ten aanzien van een aantal primaire produkten (cacao, suiker, oliën en vetten, natuurlijke rubber) is een tijdschema voor afzonderlijke onderhandelingen opgesteld. Intergouvernementele consultaties zijn aanbevolen voor bananen, citrusvruchten, katoen, thee, tabak, ijzererts, fosfaten. Voorts is aan het IMF en de Wereldbank verzocht zich bij hun studie over prijsstabilisatie van primaire produkten te concentreren op de financiering van „buffer stocks” en de diversificatie van de exporten.

2. Nadat in 1964, tijdens UNCTAD-I in Genève, besloten was dat ieder ontwikkeld land zal streven naar financiële overdrachten ter grootte van tenminste 1% van het *netto nationaal inkomen tegen factorkosten*, is thans besloten deze 1% betrekking te doen hebben op het *bruto nationaal produkt tegen marktprijzen*. Tevens is gepleit voor een verzachting van de voorwaarden waarop de hulp wordt verleend. Met betrekking tot de supplementaire financiering, bedoeld om het ontwikkelingsprogramma van een land te beschermen tegen de gevolgen van een plotselinge daling van de exportopbrengsten, is besloten de intergouvernementele studiegroep in stand te houden.

3. Over de preferenties is besloten een speciale commissie in het leven te roepen, die deel zal uitmaken van de UNCTAD-Raad. Gehoopt wordt dat deze commissie voor 1970 plannen zal hebben uitgewerkt om te komen tot een wederzijds aanvaardbaar systeem van algemene, niet-wederkerige en niet-discriminerende preferenties ten gunste van de ontwikkelingslanden. De kans is gering dat in de nabije toekomst overeenstemming zal worden bereikt over de verwerkte landbouwprodukten, aangezien de betreffende resolutie afkomstig was uit de commissie industrieprodukten.

4. Naast deze hoofdzaken valt bovendien nog een aantal besluiten te noemen dat m.b.t. minder spectaculaire onder-

werpen is genomen. Een groot aantal resoluties werd aangenomen in verband met de scheepvaart en andere onzichtbare handel als vrachten en verzekeringen. In al deze resoluties werd gepleit voor een groter aandeel van de ontwikkelingslanden in deze activiteiten. Van de landen die een aandeel hebben in de Oost-West-handel wordt gevraagd deze handel uit te breiden, maar tegelijkertijd er op toe te zien dat deze uitbreiding de handelsmogelijkheden van de ontwikkelingslanden niet schaadt. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de positie van de minst ontwikkelde landen en de „land-locked countries”. Tevens wordt gepleit voor nauwere economische samenwerking tussen en integratie van de ontwikkelingslanden. Tenslotte heeft de conferentie ruime aandacht besteed aan het wereldvoedselvraagstuk en hierover een aantal aanbevelingen gedaan.

MULTILATERALE FINANCIËLE ORGANISATIES

De ontwikkelingen op het terrein van de multilaterale hulpverlening werden gedurende de laatste maanden sterk beïnvloed door de onstabiele situatie waarin enkele van de belangrijkste donoren verkeerden. Zo was bijvoorbeeld de Aziatische Ontwikkelingsbank wel in staat zijn werkzaamheden aan te vangen, maar er doet zich nog een aantal moeilijkheden voor m.b.t. de stortingen in het speciale fonds van deze bank, dat bestemd is voor het verstrekken van leningen op zachte voorwaarden. Over de positie van dit fonds wordt nog steeds gediscussieerd. De Afrikaanse Ontwikkelingsbank bevindt zich in een soortgelijke situatie. Haar organisatiestructuur, haar plaats temidden der overige financiële instellingen, alsmede de fondsenwerving (met name buiten Afrika) vormen nog immer voorwerp van discussie.

Beide banken ondervinden de terugslag van de vermindering in de hulpverlening door de Verenigde Staten, het belangrijkste donorland. Dat geldt trouwens ook voor de Wereldbank-groep. De President van de Wereldbank heeft regelmatig om meer fondsen gevraagd voor de Internationale Ontwikkelings Associatie (IDA, de dochter van de Wereldbank, opgericht om „soft loans” te verstrekken), aangezien de IDA-projecten zeer belangrijk en succesvol bleken. De IDA-fondsen bleken begin 1968 nl. zo goed als uitgeput te zijn. De besprekingen over de aanvulling van deze fondsen zijn niet eenvoudig geweest. De Europese landen wilden hun eigen consequenties trekken uit de verminderde Amerikaanse hulpinspanning. Bovendien wilden enkele landen de hoogte van de quota afhankelijk stellen van de mate van exportbinding. In maart jl. is echter een overeenkomst bereikt tot een totaal bedrag van \$ 1.170 mln., waarbij Canada, Nederland, Finland, Denemarken en Zweden tevens supplementaire bijdragen in het vooruitzicht stelden tot een totaal bedrag van \$ 17,5 mln.

Dezelfde moeilijkheden hebben zich voorgedaan t.a.v.

het World Food Program van de FAO. Het doel van de in januari gehouden „pledging conference” was \$ 200 mln. (voor 1969/1970), een bedrag dat door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties als „conservatief, maar redelijk” werd gekenschetst. Er werd echter slechts \$ 119 mln. bereikt.

II. RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE BILATERALE ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING

HULPVERLENING DOOR DE VERENIGDE STATEN EN JAPAN

De meest opmerkelijke ontwikkelingen op het gebied van de bilaterale hulpverlening gedurende de afgelopen anderhalf jaar zijn de steeds conservatievere houding van de VS, de voortvarendheid van Japan en — speciaal voor Nederland van belang — de reeks onderhandelingen met Indonesië.

Het Amerikaanse Congres heeft in december jl. het bedrag bestemd voor ontwikkelingshulp op het laagste niveau sinds 1948 vastgesteld: ongeveer \$ 2,29 mrd. In New Delhi werd er nog eens van Amerikaanse zijde op gewezen dat meer steun niet verwacht kon worden „wegens de toestand van de handelsbalans”. Zoals hierboven reeds werd aangestipt vormt dit momenteel de achtergrond van vele moeilijkheden. Enerzijds achten de Verenigde Staten zich genoodzaakt de hulp aanzienlijk te verminderen, anderzijds wordt steeds meer nadruk gelegd op gebonden hulp.

Japan ontpopt zich steeds meer als „redder in de nood” voor de landen in Z.O.-Azië. Grote bedragen in de vorm van giften, leningen en technische hulp zijn reeds toegezegd of vormen punt van onderhandeling. Gedeeltelijk vindt deze hulp plaats als schadeloosstelling met betrekking tot de laatste wereldoorlog. In het kader van de normalisering van de betrekkingen met Zuid-Korea zijn vooral dit land aanzienlijke toezeggingen gedaan. Van het „New Asian Farm Fund” heeft Japan een belangrijk deel voor zijn rekening genomen. De verwachting is, dat Japan naast een bijdrage gelijk aan die van vorig jaar (\$ 60 mln.) dit jaar een additionele \$ 50 mln. zal verstrekken. Daarmee neemt het evenals de VS een derde van het totaal benodigde bedrag op zich. Hoewel de binnenlandse situatie in Japan zelf nog grote economische achterstanden kent, wordt het streven naar Aziatisch leiderschap kennelijk momenteel van groter belang geacht dan de binnenlandse economische ontwikkeling.

HULPVERLENING AAN INDONESIË

Indonesië heeft sinds september 1966 een reeks conferenties gevoerd met zijn crediteur- en donorlanden over de consolidatie en „rescheduling” van bestaande schulden, respectievelijk het aantrekken van nieuwe leningen of hulp. Uitgangspunt van de onderhandelingen vormden naast (als „openhartig” omschreven) verklaringen van de Indonesische regering, rapporten van het IMF of van de Wereldbank. De multilaterale conferenties werden steeds gevolgd door bilateraal overleg met betrekking tot definitieve regelingen en bedragen. Ten aanzien van de schulden werd in principe overeenstemming bereikt tot het ver-

sinds 1917

sinds 1917

STENOGRAFENBUREAU W. STEMMER & ZN N.V.

Lieven de Keystr. 77, tel. (010) 20 06 86, Rotterdam-14 vervaardigt o.a. de officiële gemeenteraadsverslagen van Arnhem, Baarn, Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Hilversum, Maastricht, Renkum en Rotterdam.

Wij leveren nu ook

NOTULEN VAN DIRECTIE- EN AANDEELHOUDERSVERGADERINGEN

De jarenlange gedegen ervaring van ons bureau, toepassing van moderne geluidsopnametechniek en vooral onze eerste klas medewerkers garanderen snel en accuraat werk, uitgevoerd op uiterst betrouwbare en discrete wijze.

(I.M.)

schuiven van het begin van aflossing van schulden, te vervallen in 1966 en later, tot 1971.

Met de donorlanden ¹⁾ hebben tot dusver vier bijeenkomsten plaats gehad ter vulling van het tekort op de betalingsbalans. In 1967 werd \$ 200 mln. beschikbaar gesteld, voornamelijk door Groot-Brittannië, Japan, Nederland, de VS en West-Duitsland (Nederland: \$ 15 mln., waarvan tweederde als gift en de rest als een zachte lening). Al deze bijstand (waarin geen technische hulp is begrepen) komt in Indonesië ter beschikking in de vorm van „Bonus Export-certificaten”, die verhandelbaar zijn en waarmee importeurs in de donorlanden kunnen kopen mits zij zich houden aan de prioriteitenlijst van de Indonesische regering.

Voor 1968 werd \$ 325 mln. gevraagd, waarvan \$ 75 mln. als extra deviezenhulp voor herstelprojecten. Tijdens de laatste conferentie (in april jl. te Rotterdam) bleek dat van de gevraagde \$ 75 mln. voor projecten slechts een klein deel in feite in Indonesië besteed zou kunnen worden. Ten aanzien van het geschatte betalingsbalanstekort van \$ 250 mln. hebben de VS verklaard een derde te zullen bijdragen, indien de overige landen de rest op zich nemen. De VS hebben overigens reeds verplichtingen aangegaan tot een bedrag van \$ 60 mln. Nederland heeft \$ 26 mln. (exclusief \$ 6 mln. als technische hulp) toegezegd, West-Duitsland \$ 18,5 mln. (afgezien van een gift in januari van dit jaar van \$ 15 mln.), Australië \$ 14,3 mln. (geheel als gift) en Groot-Brittannië \$ 1,2 mln. Japan kon in april nog geen toezeggingen doen. Nieuw is dat dit jaar ook de IDA zal bijspringen.

TENDENSEN IN HET NEDERLANDSE HULPVERLENINGSBELEID

In het afgelopen jaar zijn de discussies over het Nederlandse hulpverleningsbeleid wederom zeer actief gevoerd. Na het teleurstellende Tweede-Kamerdebat van juni 1967 kon niet verwacht worden dat Minister Udink in de begroting 1968 veel ruimte gelaten zou worden voor een uitbreiding van de hulpverlening. De minister kwam dan ook slechts

¹⁾ Genoemd de „Intergovernmental Group”, bestaande uit Australië, België, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Japan, Nederland, VS en West-Duitsland, met als waarnemers Canada, Nieuw-Zeeland, Oostenrijk, Zwitserland, het IMF, de Wereldbank, de Asian Development Bank, de OECD en het UNDP.

met het voorstel het plafond voor de ontwikkelingshulp — een mooie term, gezien het feit dat reeds jaren de begrote bedragen niet geheel werden uitgegeven — met f. 75 mln. te verhogen tot f. 525 mln. Dit bedrag was lager dan het minimum-alternatief opgesteld door de Nationale Raad van Advies inzake Hulpverlening aan Minder Ontwikkelde Landen. Verschillende moties (oktober 1967, februari 1968) die een verhoging van dit bedrag beoogden, werden verworpen. Zij kwamen steeds van de zijde der oppositiepartijen; steeds stemden de regeringspartijen tegen, ook zij die hoge prioriteit (wat zou daar toch mee bedoeld worden?) aan de hulpverlening zeggen toe te kennen. Internationale economische rechtvaardigheid is in ons land nog steeds een voorwerp van binnenlandse strijd.

Twee zaken waarvan men zou mogen verwachten dat deze in het debat een belangrijke rol zouden spelen komen eigenlijk nauwelijks aan de orde: *de omvang van de nadelige effecten op de economieën der hulpverstrekkende landen en van de positieve effecten op die der hulpontvangende landen.* Wat het eerste punt betreft bestond reeds lang het vermoeden dat een uitbreiding van de hulpverlening weinig negatieve consequenties heeft voor de economieën der rijke landen. Op de jaarvergadering van de NOVIB, begin 1967, had Prof. Dr. H. Linnemann een sedertdien vele malen geciteerd rekensommetje gepresenteerd, en er het verzoek aan de regering aan vastgeknoopt het Centraal Planbureau op te dragen de gevolgen van een uitbreiding van de Nederlandse officiële ontwikkelingshulp op onze eigen economie na te gaan. Die opdracht is inderdaad verstrekt en de studie is inmiddels verricht²⁾. Jammer genoeg kreeg zij nauwelijks publiciteit. De conclusie die uit deze studie valt te trekken is dat, onder een aantal veronderstellingen, een aanzienlijke uitbreiding van de hulpverlening slechts uiterst geringe nadelige effecten op onze binnenlandse economie uitoefent, en dat deze op eenvoudige wijze opgevangen zouden kunnen worden.

Het is goed dat deze studie er is. Zij zal in de komende debatten als een belangrijk niet-emotioneel maar zakelijk-technisch instrument gehanteerd kunnen worden. Die debatten zullen ongetwijfeld vooral gericht zijn op het nu officieel door de regering aangekondigde voornemen binnen afzienbare tijd 1% van het nationaal inkomen (sedert UNCTAD-II van het bruto nationaal produkt) voor hulpverlening te bestemmen. Minister Bot had in zijn nota reeds aangekondigd dat de Nederlandse hulpinspanning voor meerdere jaren geprogrammeerd zou worden en de huidige bewindsman heeft dit geconcretiseerd door mee te delen dat het in de bedoeling ligt gedurende de periode 1968 t/m 1971 in totaal f. 2,7 mrd. voor ontwikkelingshulp te bestemmen, waardoor in 1971 het genoemde percentage zou worden bereikt. De preciese formulering geeft echter nog wel aanleiding tot enige vraagtekens, terwijl bovendien niet vergeten mag worden dat het nog steeds om begrotingsbedragen gaat.

Het tweede punt, dat in het politieke debat omtrent de hulpverlening nauwelijks aan de orde komt, is de positieve uitwerking op de economieën der ontwikkelingslanden. Niet dat hierover niet gediscussieerd wordt; in de laatste maanden heeft de betekenis van de hulpverlening voor de ontwikkelingslanden zelfs zeer veel aandacht gekregen. Doch deze discussie speelde zich vooral af in pers, radio en televisie en op congressen; zgn. „policy-makers” hebben zich er niet in gemengd.

Van vele zijden (Woods, Chenery, Tinbergen enz.) is telkenmale betoogd dat hulpverlening positieve effecten heeft. Recentelijk is de aandacht echter weer vooral ge-

vestigd (o.a. door Wertheim) op de interne sociaal-politieke structuren van ontwikkelingslanden als knelpunten in hun sociaal-economische ontwikkeling. Daarbij werd dan betoogd dat hulpverlening geen effecten heeft zo lang deze knelpunten niet zijn weggenomen. Sommige discussianten gingen nog een stap verder: ontwikkelingshulp draagt bij tot het handhaven van een situatie waarin deze knelpunten kunnen blijven bestaan. Enkelen trekken daaruit de conclusie: „geen man en geen cent voor ontwikkelingshulp”. Het lijkt ons dat deze discussie buitengewoon belangrijk is. Er is vaak te weinig aandacht besteed aan de genoemde bottleneck. Doch ook degenen die deze bottleneck zo sterk benadrukken maken zich aan een zekere mate van eenzijdigheid schuldig. De huidige stand van de discussie lijkt ons tot de volgende voorlopige conclusies aanleiding te geven:

a. Het verdient aanbeveling tot kwantificering over te gaan. De discussie zou zeer zeker verhelderd kunnen worden, wanneer per ontwikkelingsland de dominerende bottleneck (kapitaalschaarste, schaarste aan buitenlandse valuta's, schaarste aan hooggeschoolde arbeid, inadequate sociaal-politieke structuur) aangegeven zou worden.

b. Daardoor zou wellicht voorkomen kunnen worden dat eenzijdige aandacht wordt geschonken aan de noodzaak tot radicale structuurveranderingen in ontwikkelingslanden (revolutie), zonder dat parallel hieraan wordt gesteld dat, indien de knelpunten in het noorden liggen, dáár ingrijpende structuurveranderingen dienen plaats te vinden; deze conclusie lijkt logischer dan „geen man, enz.”.

c. Dergelijke ingrijpende structurele veranderingen in het beleid van Noord t.o.v. Zuid zouden niet slechts gericht moeten worden op de omvang van de hulp, maar ook op de vorm waarin en de wijze waarop deze wordt verstrekt. Inderdaad moet tot elke prijs voorkomen worden dat hulpverlening de sociaal-economische ontwikkeling van het ontvangende land op langere termijn negatief beïnvloedt. In theorie is het overigens niet moeilijk daartoe de weg aan te geven. De interne sociaal-politieke structuren in de rijke landen verhinderen echter nog steeds dat een dergelijke weg wordt ingeslagen.

De discussie over de vorm van de hulpverlening is trouwens, wellicht mede onder invloed van de hierboven aangediende ontwikkeling in de meningsvorming, gelukkig weer op gang gekomen. In het huidige regeringsbeleid krijgen twee aspecten veel aandacht: de stimulering van de investeringen door het Nederlandse bedrijfsleven in ontwikkelingslanden en de concentratie van de hulp op een beperkt aantal landen. Tegen beide beleidslijnen valt op zichzelf weinig in te brengen: een verhoging van de totale kapitaalstroom en een verhoging van de effectiviteit zou er uit kunnen voortvloeien. Maar de waarde van een dergelijk beleid wordt toch wel in sterke mate bepaald door de wijze waarop een en ander onderdeel uitmaakt van een veelomvattende strategie. Er zijn bepaald aanwijzingen dat dit momenteel niet het geval is, maar wellicht is het nog te vroeg om daarover te oordelen. Daarom stellen we ons voor om in een volgende kroniek hier nader op in te gaan.

²⁾ Centraal Planbureau: *Varianten voor de ontwikkelingshulp door de overheid (een macro-economische analyse)*, Den Haag, 6 oktober 1967.

III. HULP ALS FACTOR IN DE ECONOMISCHE GROEI

Onder de titel „Aid That Works” heeft *The Economist* ongeveer een jaar geleden korte beschrijvingen gegeven van een aantal succesvolle ontwikkelingslanden, met de bedoeling daaruit de oorzaken af te leiden die tot dat succes hebben bijgedragen³⁾. Vier landen werden in deze serie doorgelicht, namelijk Pakistan, Zuid-Korea, Formosa en Kenya, alle met groeicijfers van het nationaal produkt van tegen de zeven procent of erboven gedurende een aantal recente jaren. Het belang van zo'n analyse is duidelijk: stel dat uit een onderlinge vergelijking onomstotelijk zou komen vast te staan dat, als slechts aan de voorwaarden X en Y is voldaan, de economie spontaan snel zou gaan groeien; er zou een ontdekking van wereldomvattende betekenissen zijn gedaan.

Het moet maar meteen gezegd: de magische formule is (nog) niet gevonden. En wie had ook anders verwacht? Als het probleem van de snelle groei zo simpel zou zijn, dan zouden wel meer dan vier landen als voorbeeld kunnen worden aangehaald. Met enige moeite kan men nog wel wat andere hardlopers vinden, maar vele ervan exporteren glamourprodukten (olie, rubber, tin, koper) of verkeren om andere redenen in bijzonder gunstige omstandigheden. In de meeste andere ontwikkelingslanden is de economische groei een moeilijk proces dat nog veel geduld vergt.

Toch is er wel een aantal factoren aan te wijzen die de vier landen gemeen hebben en die, mag men aannemen, stimulerend hebben gewerkt. In tegenstelling tot vele andere ontwikkelingslanden hebben deze vier landen in de beginfase vooral de nadruk gelegd op de landbouw en de infrastructuur met o.a. als gevolg dat de landbouwproductie er flink is toegenomen en een duidelijke bijdrage tot de groei heeft kunnen leveren. Pas in tweede instantie werd het accent verlegd naar de industriële sector. Verder hechten de respectieve overheden hoge prioriteit aan de economische ontwikkeling en zijn ze politiek stabiel geweest met voldoende kracht de bestaande problemen aan te pakken. De planners in deze landen zijn praktisch ingesteld en zijn nauw bij de beleidsvorming betrokken.

Vooraf het eerste punt van deze opsomming is interessant, omdat het betrekking heeft op de inhoud van het beleid. Dat de kracht en de effectiviteit van het gevoerde beleid een gunstig gevolg kunnen hebben, zal niemand verbazen. Bij deze factoren moet dan nog worden geteld de financiële en technische hulp die deze landen hebben ontvangen en die, uitgedrukt in dollars per hoofd van de bevolking, wat hoger ligt dan het gemiddelde van de hele onderontwikkelde wereld. Hoewel ze hier dus gunstig afsteken bij vele andere landen, hebben de vier snelgroeiers toch niet extreem veel hulp ontvangen. Bij een algemeen gemiddelde van \$ 3,6 per hoofd ontvingen ze gedurende de periode 1960-1964 tussen de \$ 4,0 (Pakistan) en \$ 8,8 (Zuid-Korea) per hoofd van de bevolking⁴⁾. Tenslotte moet nog genoemd worden dat de investeringsgraad (bruto investeringen gedeeld door het bruto binnenlands produkt) in de vier landen steeds omstreeks de 0,15 of er boven lag, wat alweer beter is dan in de meeste andere vergelijkbare ontwikkelingslanden.

Er zijn nog wel wat gemeenschappelijke eigenschappen die echter met de economische groei geen verband houden, bijv. het conservatieve standpunt ten aanzien van maatschappijstructuur en de autoritaire regeringsvorm. Autoritaire, conservatieve regeringen leiden niet zo maar naar snelle groei.

GEMEENTE EMMEN

Burgemeester en wethouders zoeken een

SOCIAAL-GEOGRAAF

of

SOCIAAL-ECONOOM

die als stafmedewerker ter secretarie belast zal worden met het sociaal-wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van de ruimtelijke ordening, de economische-structurele ontwikkeling en de sociaal-culturele ontwikkeling der gemeente (o.a. structuur- en bestemmingsplannen, industrialisatie, werkgelegenheid, woonpatroon, diensten- en onderwijsvoorzieningen).

Hij zal tevens belast worden met de leiding van het statistisch bureau.

Bij zijn taak zal hij worden bijgestaan door twee medewerkers.

Vereist is een voltooide academische opleiding, alsmede ruime praktische ervaring.

Benoeming zal, afhankelijk van bekwaamheid en ervaring, geschieden in een der volgende rangen:

referendaris f 1577 - f 2108 per maand,

referendaris A f 1743 - f 2274 per maand.

Schriftelijke sollicitaties met vermelding van vacature nr. 822 te zenden aan burgemeester en wethouders.

Al met al heeft de analyse van de vier groeilanden dus niet veel nieuwe elementen aangedragen. Wel is er een aantal voorwaarden aan te geven zonder hetwelk een snelle ontwikkeling erg moeilijk te verwezenlijken is. Anderzijds: als er aan die condities is voldaan, is een forse economische groei nog niet gegarandeerd, wel aannemelijk. Het motto is daarom nog steeds: „gewoon veel investeren en dan nog een krachtig en effectief ontwikkelingsbeleid”. Maar toch, die kwestie van hoge prioriteit voor landbouw en infrastructuur in de eerste fase van het ontwikkelingsproces is er één om te onthouden.

In deze kroniek is voor de eerste maal geen onderdeel literatuur opgenomen. Het blijkt nl. dat de behandeling van recente ontwikkelingen in één kroniek tezamen met de bespreking van recente literatuur te veel bladzijden zou gaan beslaan. Wij stellen ons daarom voor om deze beide onderdelen in het vervolg afzonderlijk te behandelen. Daarbij is het onze bedoeling per jaar twee kronieken over recente ontwikkelingen en één literatuurkroniek te doen verschijnen. Over enkele weken volgt zo'n literatuurkroniek.

³⁾ *The Economist*, 4 februari, 11 februari, 4 maart en 11 maart 1967.

⁴⁾ Zie *Onze wereld*, NOVIB, 11e jaargang nr. 4, november 1967.

Boekhandel en verticale prijsbinding

Als regelmatig boekenkoper heb ik geïnteresseerd de beschouwing gelezen, welke Prof. Dr. W. J. van de Woestijne in *ESB* van 29 mei jl. wijdde aan het besluit van de Minister van Economische Zaken om in de boekhandel de collectieve verticale prijsbinding toe te laten. De motivering achteraf welke hij daarin de Minister aan de hand doet heeft mij echter niet overtuigd. M.i. gaat Prof. van de Woestijne in zijn analyse voorbij aan enkele niet onbelangrijke verschijnselen in de boekhandel, waardoor hij van het reilen en zeilen van deze tak van behoeftevoorziening een wel sterk geïdealiseerd beeld geeft. De econoom is weliswaar gewend met abstracties te werken, maar een ideaalbeeld is nog geen „Idealtipe” in de betekenis waarin dit burgerrecht heeft verkregen in het vak. Naar analogie geredeneerd behandelt de schrijver het „Idealtipe” van de vrije verkeershuishouding als zou daarin het conjunctuurverschijnsel afwezig zijn. Daarmee dringt hij dan de lezer een ideaalbeeld op en dat is toch eigenlijk niet de bedoeling van het abstraherend denken.

In de linker kolom op blz. 521 behandelt schrijver het voorraadrisico, dat door de boekhandel gelopen wordt wanneer de uitgever via aanbieding zijn eigen risico tracht te beperken. Opheffing van de verticale prijsbinding zou die voorraadhoudende functie van de boekhandel in gevaar brengen, wanneer collega's naar eigen inzicht kortingen zouden kunnen verstrekken. Ik neem dit graag aan. Tegelijk echter vraag ik mij af of in de boekhandel die voorraadhoudende functie wel zo belangrijk is. Natuurlijk, wanneer en voor zover deze functie samenhangt met de behoeftenebevrediging van het publiek, de consument, kan dit argument zeker in stelling worden gebracht. Men kan zich echter afvragen of dit inderdaad wel in zo sterke mate het geval is. Dat bij geringere voorraadhouding de keuzemogelijkheid voor de consument afneemt is weliswaar juist, maar dan toch onder de restrictie, dat die consument zijn informatie over „wat er te koop is” slechts ontleent aan de etalages en rekken van de boekhandel. Dit nu lijkt mij niet in zo sterke mate het geval te zijn als Prof. van de Woestijne kennelijk geneigd is aan te nemen. Doorgaans zal die consument juist langs andere wegen geïnformeerd raken: door reclame van de uitgever, recensies (waardoor men niet alleen over kwaliteit van het bindwerk en de gebruikte papiersoort, maar juist over die van de inhoud op de hoogte gebracht wordt), e.d. Zeker het grote publiek zal doorgaans eerst de boekhandel betreden naar aanleiding van deze vormen van „externe informatie”.

Nu zal het uiteraard zaak zijn dat de boekhandel over een uitgebreid assortiment beschikt, met name van die boeken welke door de bovengenoemde publiciteit gedurende een — doorgaans korte — periode in de algemene aandacht worden gebracht. Anders ziet hij nl. de klandizie gaan naar een collega die wat dit betreft beter op zijn quivive was. Dit is dan vanuit de boekhandel gezien zeker een argument voor het intekenen op de aanbiedingen van de uitgever. Het belang van uitgever en boekhandel loopt hier parallel. Echter, zo komt het mij voor, slechts gedurende een bepaalde periode (bijv. de Boekenweek en de

feestdagen met de vele boekenbijlagen van de dag- en weekbladen) en voor boeken die „bestsellers” gaan worden. Na verloop van tijd neemt die noodzaak tot een adequate voorraad van die boeken bij de boekhandel echter af; de „loop” is er uit. De boekhandel zal dan moeten afwegen het voordeel van de voorraadhouding met de daaraan verbonden kosten tegen de kans die hij loopt een klant een week te moeten teleurstellen omdat een boek eerst bij de uitgever moet worden besteld. Hierin komt nu juist het vakmanschap van de boekhandelaar om de hoek kijken; met diens inzicht in zijn, vaste, klantenkring en de meer algemene loop die in zijn zaak zit (het maakt daarbij beslist verschil of hij een „pocketkelder” heeft aan het Damrak dan wel een zaak in een buitenwijk).

Al deze overwegingen bij elkaar genomen kan ik mij voorstellen dat een energiek boekhandelaar behoefte heeft zijn omzet te manipuleren d.m.v. het geven van kortingen. Dat hoeft bij wijs bedrijfsbeleid geenszins tot anarchie te voeren. Het legt alleen een beslissing, die vaak toch genomen gaat worden, bij degene die het beste zijn (deel)markt kent. Ik doel daarmee op het verschijnsel van het, periodiek door de uitgever bedreven, afprijzen van de boeken omdat hij zijn fonds wil veranderen of gewoon „overtollige” voorraden bij hemzelf wil ruimen of omdat hij bijvoorbeeld t.z.t. met een pocketeditie aan de markt wil komen.

Tegen bovenstaande argumenten zou kunnen worden aangevoerd, dat ook hier sprake is van stylering. Maar naast die van Prof. van de Woestijne verschaft deze stylering ons wellicht juist dat inzicht dat wat meer reliëf geeft aan de gang van zaken. Uiteraard zijn er uitgevers die hun fonds principieel in stand houden, maar het aantal is niet gering dat na verloop van tijd zijn uitgaven als zgn. uitgeversrestanten aan De Slegte of Pfann verkoopt, terwijl een deel van de boekhandel nog met onverkochte voorraden van de betreffende boeken zit. Dat die voorraden doorgaans uit enkele en niet uit tientallen exemplaren bestaan doet niets af aan het feit, dat de voorraadhoudende functie kennelijk niet altijd wordt gewaardeerd, terwijl de boekhandelaar, die e.e.a. misschien reeds lang zag aankomen, niet de vrijheid is gelaten welke hij na de beslissing van de uitgever opeens wél heeft. Het gevaar schuilt hier dan niet bij de collega's, maar bij de uitgever die bovendien over nog andere middelen beschikt om de markt te manipuleren, bijv. via pocketuitgaven en de zgn. boekenclubs; verschijnselen die in Amerika al veel langer en in duidelijker vorm optreden. Onder een systeem van verticale prijsbinding wordt de boekhandel m.i. gedegradeerd tot een agent van de uitgever en soms tot machteloos slachtoffer; ondernemer is hij nauwelijks meer.

Bovengegeven voorbeelden maken duidelijk dat er in de analyse zal moeten worden gedifferentieerd. Terecht doet ook Prof. Van de Woestijne dat, zij het op een wat andere manier dan door mij hier naar voren gebracht is. Tegelijk echter is met het voorgaande m.i. de absolute noodzaak tot verticale prijsbinding voor de categorie belletrie vervallen. Ten aanzien van de utilitaire boeken vallen nog enkele verdere opmerkingen te maken. Dat de boekhandel in vele gevallen voorraad hiervan moet houden zal wel waar zijn, maar het gebeurt niet. Zelfs de meest gespecialiseerde boekhandel zal niet altijd de snelle levering kunnen verzorgen die Prof. van de Woestijne hier suggereert en die uit de voorraadhoudende functie zou voortvloeien. De gangbare praktijk is dat — uitgezonderd voor de categorie b (blz. 521, rechter kolom), waartoe ook verplichte leerboeken voor de universiteit behoren (er is

elk jaar een vroegtijdig gevecht om de literatuurlijsten door de boekhandel) — de koper zijn boekhandel informeert dat hij voor hem een boek bij de uitgever kan bestellen. Zelfs in Amsterdam lukt het vaak niet zeer belangrijke utilitaire boeken terstond van de boekhandel te betrekken. Bij buitenlandse boeken is de gunstigste gang van zaken nog een telefoontje naar de importeur, maar mislukt dit — en dat komt herhaaldelijk voor — dan is wachten het parool: vier tot acht weken; ik overdrijf niet. Zelfs het werken met prospectussen heeft minder met het voorraad houden dan met het zich bij voorbaat verzeiken van een gedeelte van het debiet door de bepaalde boekhandel te maken. De ervaring leert, dat de op lijsten van de boekhandel aangeboden nieuwe uitgaven gewoon niet in voorraad zijn.

Natuurlijk klinkt hier in niet geringe mate kritiek op de boekhandel door, maar ook hiermee hebben we rekening te houden in de analyse van de doelmatigheid van een bepleite maatregel. Het is immers geenszins uitgesloten, dat de lakse houding van de boekhandel hier juist veroorzaakt wordt dóór het verschijnen van de verticale prijsbinding. Het kopen op aanbieding, zonder de vrijheid na verloop van tijd en volgens eigen bedrijfsinzicht de prijs te manipuleren, wordt aldus een nadeel voor de consument; het belang van de consument slechts relateren aan de mate van informatie die voortvloeit uit de voorraadhoudende functie — zo die er in dit geval al is — is een uiterst eenzijdige interpretatie van dit belang. Dat de vaste prijs bij utilitaire boeken (blz. 522, linker kolom) de koper bescherming verschaft is eveneens slechts gedeeltelijk waar. Het verschijnen van de paperbacks (die aanzienlijke prijsverschillen met de zgn. „hardcover editions” te zien geven) is in deze branche beslist niet vreemd. Dit gevaar treft ook de boekhandel die — zo zij voorraad houdt — na verloop van tijd met die „hardcover” uitgaven blijft zitten, waarbij het niet uitgesloten is dat de uiteenlopende smaken van de klanten hun hierin enig soelaas geven. Dit soelaas kan evenwel beïnvloed worden wanneer de boekhandel de vrijheid tot het voeren van een prijspolitiek wordt gelaten.

Het bovenstaande overziende kom ik tot de conclusie, dat ik het betoog van Prof. van de Woestijne zeker niet geheel heb kunnen ondergraven. Evenmin heb ik de illusie een consistent tegenbetoog geleverd te hebben. Wel meen ik aannemelijk te hebben gemaakt, dat in de verhouding uitgever-boekhandel-lezer zoveel schakeringen mogelijk zijn, dat de door Prof. van de Woestijne getrokken conclusie wat voorbarig is. Schrijver heeft zeer zeker gelijk, wanneer hij de motivering van de Minister kritiseert (blz. 520, rechter kolom). De motivering die hij ervoor in de plaats geeft, overtuigt m.i. evenmin en ik meen te hebben duidelijk gemaakt waarom er meer onderzoek nodig is in deze problematiek. Ondanks de lange wachttijd heeft blijkens de kritiek van Prof. van de Woestijne ook de adviescommissie dit nagelaten. Bovendien kan men zich afvragen of de nieuwste ontwikkelingen in de afzet — „boeken kopen per pond bij de kruidenier” — daarnaast wel voldoende in de analyse aan bod zijn gekomen.

P. J. Uitermark

Naschrift

Uit het bovenstaand blijkt dat ook Drs. Uitermark verband legt tussen de voorraadhoudende functie en de verticale prijsbinding. De vraag is nu wat de maatschappelijke be-

tekenis van dit voorraadhouden is. Drs. Uitermark tracht dit af te leiden uit zijn ervaringen als consument. Als zodanig kan hij inzicht hebben in de betekenis van de *heterogeniteit* van de voorraad, maar niet van de gevolgen verbonden aan de omvang van de voorraad. Daarvoor moet men, zoals ondergetekende, in de gelegenheid zijn geweest de boekhandel „van binnenuit” te bestuderen.

In de aanbiedingsperiode, en speciaal in die van het najaar, koopt een boekhandelaar voor vele duizenden guldens. Per titel koopt hij vaak tussen de 50 en 250 exemplaren. Hiermede neemt hij, tezamen met zijn collega's, een belangrijk deel van het risico van de uitgever over. Vele uitgaven zouden zonder deze risico-overdracht niet tot stand kunnen komen. Soms is het zelfs zo, dat een uitgever wacht met het laten zetten van een werk tot hij de zekerheid heeft dat de boekhandel een voldoende deel van zijn risico mede wenst te dragen.

De prijsbescherming heeft nu bijzondere betekenis voor deze bij aanbieding gekochte voorraad. Dit blijkt uit verschillende bepalingen van het „Verkeersreglement” van de Boekhandel. Zo stelt art. 27: „De uitgever is gerechtigd de particuliere prijs van zijn uitgaven op te heffen, *doch niet alvorens twee jaar sedert de volledige verschijning van een uitgave zijn verlopen*”. Een tweede lid van het artikel verplicht dan de uitgever om de boekhandelaren schadeloos te stellen „voor de nog voorhanden exemplaren welke de boekverkopers binnen de laatst verlopen zes maanden bij *aanbieding* van hem betrokken”.

Nu zegt Drs. Uitermark wel dat „het aantal uitgevers niet gering is dat na verloop van tijd zijn uitgaven als zgn. uitgeversrestanten voor dumprijzen aan De Slegte of Pfann verkoopt, terwijl een deel van de boekhandel nog met onverkochte voorraden zit”. Maar hier komt het niet aan op het aantal uitgevers, maar op hun *betekenis*, resp. op hun marktaandeel. Verder moet men er ook nog rekening mee houden om welke uitgaven het gaat, nl. om incourante. Houdt men met deze twee factoren rekening dan blijkt het risico dat de boekverkoper hier met zijn bij aanbieding gekochte voorraad heeft, verwaarloosbaar klein te zijn. Bovendien kan hij zich nog, middels art. 37 van het „Verkeersreglement” tegen dat risico dekken. Dit artikel zegt: „De verplichting tot handhaving van de particuliere prijzen vervalt voor de boekverkoper ten aanzien van uitgaven die langer dan 2 jaar geleden zijn verschenen, als algemeen incourant zijn te beschouwen en tenminste 6 maanden tot zijn voorraad hebben behoord”.

Als men een gefundeerd oordeel wil uitspreken over een structurelement in de economie, en de verticale prijsbinding is zulk een structurelement, dan moet men de structuur van een branche kennen. Het is maar zelden mogelijk dit „van buiten” te bereiken. Kennis van een branche van binnenuit is noodzakelijk. Als „regelmatig boekenkoper” kan Drs. Uitermark deze kennis niet hebben en dat blijkt dan ook uit zijn artikel.

Dit brengt mij ertoe ten slotte nog een methodologische opmerking te maken. Terecht stelt Drs. Uitermark dat de econoom werkt met abstracties. Maar als men over de concrete wereld der verschijnselen iets zinnigs wil zeggen, dan moet men deze „lege dozen” van de abstracte onderzoekingen vullen met concrete gegevens. Dit geldt voor alle op de ervaring gerichte wetenschappen. Naarmate economische uitspraken meer algemeen zijn is de noodzaak van concrete kennis geringer. Maar omgekeerd, naarmate een uitspraak meer op een bepaald deel van de economische werkelijkheid is gericht, worden aan de door waarneming te verkrijgen kennis hogere eisen gesteld. Zo

kan men bijv. over het vraagstuk van „de vaste prijs in het algemeen” uitspraken doen met relatief weinig concrete kennis. Maar hier ging het om de verticale prijsbinding in de boekhandel, en dan is ervaringskennis van de structuur een noodzakelijkheid. In het algemeen eist dat een onder-

zoek zowel „van buitenaf” als „van binnenuit”. En aan die laatste voorwaarde heeft de reactie van Drs. Uitermark m.i. niet voldaan.

Prof. Dr. W. J. van de Woestijne

**Hoogovens Ijmuiden vraagt voor de
Interne Accountantsdienst een**

chef controlesectie administratieve procedures en geautomatiseerde gegevensverwerking

Deze sectie heeft tot taak om in nauw overleg met de afdeling Automatisering van Informatiesystemen

- interne controle-aspecten van geautomatiseerde procedures te beoordelen
- controlemethodieken te helpen ontwikkelen die zijn aangepast aan de moderne methoden van informatieverwerking
- diverse bestaande administratieve procedures systematisch te toetsen op de goede werking van de interne controle.

Om voor de vervulling van deze interessante en zelfstandige functie in aanmerking te kunnen komen zijn vereist:

- grondige kennis van automatische gegevensverwerking
- een voltooide accountantsstudie of de mogelijkheid qua ambitie en vooropleiding om een begonnen of nog aan te vatten accountantsstudie te volbrengen
- praktijkervaring in een leidinggevende functie
- leeftijd ten minste 30 jaar.

Sollicitaties met beschrijving van opleiding en ervaring worden, onder vermelding van ons nummer ED 140, ingewacht bij de afdeling Personeelsvoorziening (Hoofdkantoor). Nadere inlichtingen kunnen telefonisch worden verkregen bij de heer E. Boersma, tel. 02510-91284.

HOOGOVENS IJMUIDEN

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

De belangrijkste factor in de ontwikkeling op de geldmarkt in de op 24 juni eindigende zevendaagse periode is gevormd door de uitzetting van de bankpapiercirculatie. Van de kant van de Schatkist was weinig compensatie te verwachten, want de omvang van 's Rijks kas is de laatste weken zeer beperkt. De bankkassen zijn eveneens slecht gevuld. De verkrapping van de markt moest derhalve geheel op de Nederlandsche Bank worden afgewenteld. Zowel het bedrag van de disconteringen als dat van de voorschotten in rekening-courant stegen, het laatste met f. 188 mln.

De diverse transacties op internationaal terrein, nl. een guldens-trekking door Engeland op het IMF, een beroep op de General Arrangements to Borrow in verband hiermede, een overneming o.a. door Nederland van het krediet, eertijds door Frankrijk in het kader van het G.A.B. aan het IMF verstrekt, een guldens-trekking op het IMF door

Frankrijk en de vervanging hiervan door een beroep op de kredietmogelijkheden van de G.A.B. hebben wel allerlei mutaties in diverse posten van de weekstaat medegebracht, doch door de wijze van financiering geen invloed op de Nederlandse geldmarkt gehad.

Voor de toekomstige ontwikkeling van de markt kan een nieuwe regeling tussen Staat en Nederlandsche Bank, in het kader van de bevoegdheid van de centrale bank tot het voeren van een openmarktpolitiek, van belang zijn. De Nederlandsche Bank heeft zich bereid verklaard in de periode van 24 juni tot 1 oktober schatkistpromessen van de Staat te kopen tot een maximum van f. 400 mln. Uiterste vervaldatum is 1 november 1968, dus na de belastingperiode. Doel van de regeling is een financiering te scheppen van de seizoenmatige uitzetting van de bankbiljetten-circulatie, een expansie met de vakantie verband houdende, en een seizoenmatig tekort op de betalingsbalans. Deze verschijnselen deden zich ook vroeger voor, doch toen moesten de banken de verkrappingsen die hieruit voortvloeiden in eerste instantie opvangen, waarbij de Neder-

KONINKLIJKE ZOUT-ORGANON N.V.

gevestigd te Arnhem

Uitgifte

van

nom US \$ 20.000.000,-

20-jarige in gewone aandelen converteerbare obligaties per 1988

in stukken van nominaal US \$ 1000,- aan toonder

tot de koers van 100 pCt.

Deze lening zal worden overgenomen door een internationaal syndicaat onder leiding van

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.
ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.
N.M. ROTHSCHILD & SONS

PIERSON, HELDRING & PIERSON
MEES & HOPE
MERRILL LYNCH, PIERCE, FENNER & SMITH
Securities Underwriter Limited

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde obligaties, met levering buiten Nederland openstaat tot

maandag 8 juli 1968, 17 uur

op de voorwaarden van het Bericht d.d. 28 juni 1968

bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Arnhem, voor zover aldaar gevestigd.

Exemplaren van het Bericht en inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

Amsterdam, 28 juni 1968.

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.

MEES & HOPE

PIERSON, HELDRING & PIERSON

MEES & HOPE

landsche Bank eventueel te hulp kwam, eertijds door een verlaging van het kasreservepercentage en door openmarktpolitiek. In de laatste jaren is gebruik gemaakt van interventie op de valutamarkt, met name door swapaffaires. Het kasreservepercentage is sedert 1963 nihil, zodat hiermede ter verruiming van de markt niet meer kan worden gewerkt. Sedert 1965 is ook de openmarktpolitiek niet meer toegepast. De Nederlandsche Bank beschikt wel over een ruime portefeuille aan schatkistpapier, waardoor dus verkooptransacties mogelijk zijn, doch aankooptransacties, waarom het gaat wanneer men de markt wil verruimen, stuiten op de moeilijkheid dat de binnenlandse liquiditeit der banken tot zodanig peil is gedaald, dat deze geen schatkistpapier aan de Nederlandsche Bank kunnen verkopen. De swaptransacties op de valutamarkt hebben zin zo lang de banken over ruime netto buitenlandse uitzettingen beschikken. Ook dit behoort tot het verleden. De Staat gaat nu de liquiditeit verruimen door een kastekort te gaan financieren met plaatsing van schatkistpapier bij de circulatiebank.

KAPITAALMARKT

De uitgifte van pandbrieven heeft zich in de eerste vijf maanden van 1968 op hoger niveau bewogen dan in dezelfde periode van 1967. Immers, in eerstgenoemd tijdvak bedroeg de verkoop door hypotheekbanken f. 75 mln., tegen f. 49 mln. in dezelfde periode van 1967. De rentestijging heeft meegebracht, dat de pandbriefrente sinds kort van $6\frac{3}{4}\%$ op 7% is gekomen.

Activiteit heerst ook op de emissiemarkt. Na de staatslening zijn inschrijvingen aangekondigd van K.L.M. (Euro-dollarlening \$ 20 mln. $5\frac{3}{4}\%$ converteerbare obligaties à pari), Bammens (f. 2,5 mln. $6\frac{1}{2}\%$ converteerbare obligaties à pari), Inter-American Development Bank (f. 30 mln. 7% à 99) en Pakhoed (f. 35 mln. 7% à $99\frac{1}{2}$).

De Bank voor Nederlandsche Gemeenten, als grootafneemster van kapitaal, heeft in het eerste kwartaal 1968 in totaal f. 721 mln. uit de markt genomen, waarvan f. 516 mln. op de onderhandse markt. Aan de lagere overheid werd in deze periode voor f. 675 mln. aan leningen aangeboden.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen (1953 = 100)	29 dec. 1967	H. & L. 1968	21 juni 1968	28 juni 1968
Algemeen	374	419 — 359	415	419
Internationale concerns	514	614 — 495	609	614
Industrie	357	370 — 341	366	370
Scheepvaart	109	113 — 105	103	103
Banken en verzekering	185	201 — 179	198	196
Handel enz.	168	173 — 160	168	173

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a)			
Kon. Petroleum	f. 155,60	f. 170,05	f. 174,15
Philips	f. 127,40	f. 146,75	f. 146,20
Unilever, cert.	f. 108,40	f. 139,60	f. 139
Zout-Organon	f. 160	f. 178,50	f. 176,30
Hoogovens, n.r.c.	f. 125,40	f. 117,40	f. 120
A.K.U.	f. 66	f. 85,15	f. 85,05
AMRO-Bank	f. 47,20	f. 49	f. 48,50
Nat. Nederlanden	619	685	685
K.L.M.	f. 276	f. 211,50	f. 204,90
Robeco	f. 228,40	f. 242,70	f. 244,40
New York			
Dow Jones Industrials	905	901	898
Rentestand			
Langlopende staatsobligaties b)	6,27	6,52	6,51
Aandelen: internationales b)	4,0		
lokales b)	4,2		
Disconto driemaands schatkistpapier	4½	4½	4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Prof. Dr. C. D. Jongman

Het Hoofdbestuur van de K.N.M.B., Centraal Verbond van Zelfstandige Ondernemers, vraagt wegens uitbreiding van haar afdeling Voorlichting

EEN CONSULENT

Gedacht wordt aan een econoom met middelbare opleiding en praktische ervaring, bereid zich te verdiepen in de problematiek van middelgrote en kleine ondernemers.

Geboden wordt een aantrekkelijke, afwisselende werkring met uitstekende arbeidsvoorwaarden. Opname in de pensioenregeling.

Brieven onder letter BE aan Mr. R. A. E. Indemans, Pompsationsweg 5 te Den Haag, tel. 55 46 00.

De hieronder aangeduide vakature van

Onderdirecteur

van een bankinstelling te Amsterdam is voor de juiste man een aantrekkelijke functie, mede door de vele buitenlandse activiteiten.

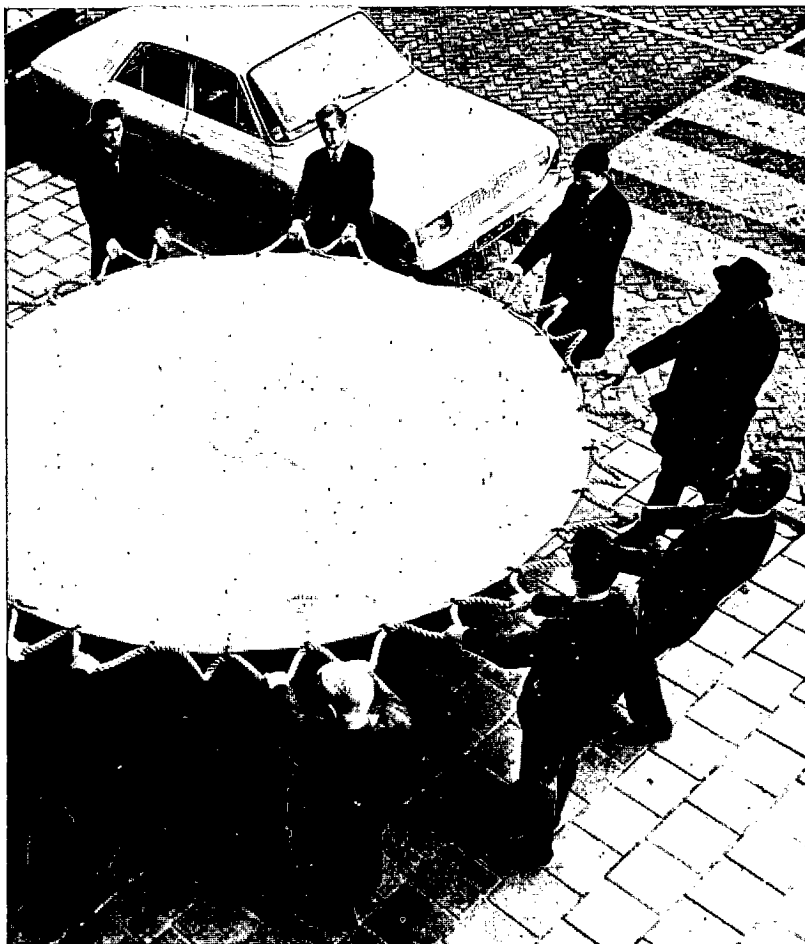
Wij denken aan iemand met een uitgebreide bankervaring

met nadruk op

internationale valuta- en effectenhandel. Hij moet deze functie als een uitdaging kunnen ervaren; onze bank met haar buitenlandse maatschappijen vereist een goede samenwerking. Bovendien wordt verwacht dat hij opgewassen is tegen de verantwoordelijkheid die de functie met zich meebrengt.

Het salaris is afhankelijk van de capaciteiten van de kandidaat maar zal niet minder dan f 24.000,— per jaar bedragen.

Brieven met vermelding „Onderdirecteur” te richten aan: Mr. L. P. van de Blink, Rokin 92-96, Amsterdam.

SAMEN VANGEN WIJ HET OP

Wij zijn werkgevers. Met verantwoordelijkheid voor gebouwen, machines, voor veel dat vlam kan vatten. Te veel risico voor één alléén.

Daarom verzekeren wij elkaar. Onderling. Bij brandschade worden we schadeloos gesteld uit de gezamenlijke premiepot.

Blijft er over - dan krijgen we dat terug! En elk van ons is zeker van een prettige schaderégeling: dat is een typisch kenmerk van onze onderlinge verzekering. Het risico van de één vangen wij samen op.

Onderlinge verzekering tegen brandschade, dat is één. Zo zijn er ook verenigingen van werkgevers die andere risico's opvangen: storm, molest, W.A., pensioen, invaliditeit.

Men kan lid worden van elke vereniging afzonderlijk, maar wel hebben deze onderlingen samen één administratie en één beheer: Centraal Beheer C.B. - om de kosten laag te houden.

In deze tijd van kostenbewaking zijn wij dik tevreden met onze onderlingen.

Wie wordt er toegelaten tot onze verenigingen? In principe: elke werkgever. Maar om de leden te beschermen selec-

teert Centraal Beheer. Daarbij wordt niet op grote namen gelet.

Natuurlijk: ook de grootste en bekendste Nederlandse werkgevers tellen we onder onze leden, sommigen al meer dan vijftig jaar. Maar een goede éénmanszaak, een middelgrote onderneming met gezonde basis is even welkom.

Staat u zelf aan het hoofd van een florerende onderneming, dan zult u er veel profijt van hebben, om alles te weten over deze onderlinge verzekering. Praat eens met C.B.

C.B.

CENTRAAL BEHEER VAN ONDERLINGEN VOOR VERZEKERING TEGEN BRAND- EN BEDRIJFSSCHADE, MOLEST EN STORM, WETTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID, AUTOMOBIELEN, TRANSPORTRISICO'S EN VOOR PENSIOENVERZEKERING, ALSMEDE DIENSTVERLENING D.M.V. ELEKTRONISCHE APPARATUUR. BOS EN LOMMERPLANTSOEN 1 AMSTERDAM-W. TEL. 13 49 71 POSTBUS 8400.

Hoogovens IJmuiden vraagt voor de
Interne Accountantsdienst een

accountant als toekomstige chef controlesectie dochterondernemingen

Deze sectie is belast met de controle en de beoordeling van de periodieke financiële rapportering van de dochterondernemingen aan Hoogovens.

Om voor de vervulling van deze interessante en zelfstandige functie in aanmerking te kunnen komen zijn vereist:

- een voltooide of binnenkort te voltooien accountantsstudie
- enige jaren ervaring bij een industrieel bedrijf of bij een groot accountantskantoor
- ervaring in leidinggeven
- leeftijd tenminste 30 jaar.

Doctorandi economie genieten de voorkeur.

Tevens kunnen bij de Interne Accountantsdienst enkele

jonge bedrijfseconomen

die bereid zijn de studie voor accountancy aan te vangen of voort te zetten, hun loopbaan beginnen.

Hiervoor komen in aanmerking pas afgestudeerden of zij die binnenkort zullen afstuderen in de bedrijfseconomische richting met als keuzevakken belastingrecht en administratieve organisatie.

Sollicitaties met beschrijving van opleiding en ervaring worden, onder vermelding van ons nummer ED 139, ingewacht bij de afdeling Personeelsvoorziening (Hoofdkantoor). Nadere inlichtingen kunnen telefonisch worden verkregen bij de heer E. Boersma, tel. 02510-91284.

HOOGOVENS IJMUIDEN

Vraag eens proefnummers aan
voor uw kennissen
die „E.-S.B.” nog niet kennen